

Немачка
сарадња
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Zajednička vizija – zapošljavanje mladih

Sprovedeno od strane:

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

U saradnji sa:

Република Србија
МИНИСТАРСТВО
ОМЛАДИНЕ
И СПОРТА

Република Србија
Министарство просвете, науке и
технолошког развоја

SADRŽAJ

04 Zapošljavanje mladih
INSTITUCIONALNO PARTNERSTVO

05 Saradnja ministarstava na unapređenju
uslova za zapošljavanje mladih
NACIONALNI DIJALOG ZA NAJBOLJA REŠENJA

08 Hajnc-Diter Harbers, vođa GIZ programa
„Održivi ekonomski razvoj i zapošljavanje”
OTVARAMO NOVO POGLAVLJE

10 Primena dobre prakse u projektu „Podsticanje
zapošljavanja mladih” (YEP)
ODLUČNOST ZA PRAVA REŠENJA

12 Modernizacija zanata po modelu
kooperativnog obrazovanja
PODELA ODGOVORNOSTI, DOBITAK ZA SVE

14 Saradnja privrede i obrazovanja
u podsticanju zapošljavanja
POSLODAVCI U ŠKOLI, ŠKOLA U FABRICI

16 Podrška Srpske asocijacije
menadžera mladim kadrovima
VODIČ ZA SAMOSTALNOST

18 Zapošljavanje mladih
ISKUSTVA U PRAKSI

19 Kooperativno obrazovanje u praksi
ULAGANJE U ZNANJE NIKADA NIJE SKUPO

22 Iskustva učenika koji su pohađali praktičnu
nastavu u Bošu
SREDNJOŠKOLCI U SVETSKOJ FABRICI

24 Posao u profesijama koje nisu deficitarne
ZNAM DA ĆU UVEK NAĆI REŠENJE

27 Mladi u potrazi za poslom
ŠKRTA DOBRODOŠLICA ZA OSAMOSTALJIVANJE

30 Zašto je važan preduzetnički način razmišljanja još u školskoj klupi
TVORCI SVOG USPEHA

32 Ključne poruke
RAST I ZAPOŠLJAVANJE

Zapošljavanje mladih: Institucionalno partnerstvo

Pokretanje nemačko-srpske inicijative koja treba da doprinese rastu i zapošljavanju ključni je korak u novom projektu „Podsticanje zapošljavanja mladih” („Youth employment promotion”- YEP). Ovaj projekat sprovodi Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju GIZ pod pokroviteljstvom nemačkog Saveznog ministarstva za privrednu saradnju i razvoj (BMZ). Energija, znanje i iskustvo, stečeni u nedavno završenim projektima „Profesionalna orijentacija u Srbiji” i „Jačanje struktura za osnaživanje i participaciju mladih u Srbiji”, kao i u tekućem „Reforma srednjeg stručnog obrazovanja u Srbiji” iskoristiće se za strateško povezivanje svih socijalnih partnera na različitim nivoima radi boljeg usklađivanja ekonomske i obrazovne politike. Cilj je da se unaprede uslovi za bolje pozicioniranje mladih na tržištu rada, kompanijama omogući veća dostupnost potrebnih kadrova i podstakne preduzetništvo u Srbiji. Projekat će inicirati stručni Nacionalni dijalog za podsticanje zapošljavanja mladih ljudi koji će preporuke, iskustva i znanja stečena u toku sprovođenja projekta integrisati u politički dijalog u okviru Nemačko-srpske inicijative za održivi rast i zapošljavanje.

Saradnja ministarstava
na unapređenju uslova za
zapošljavanje mladih

Nacionalni dijalog za najbolja rešenja

Veoma je važno da socijalni partneri projekta „Podsticanje zapošljavanja mladih“ („Youth employment promotion“-YEP) svojim radom i saradnjom zaista doprinesu da pozicija mladih na tržištu rada bude bolja, ne samo kroz strateška dokumenta već i sa stanovišta konkretnog mladog čoveka.

Broj mladih u ukupnoj populaciji Srbije stalno opada, a starosna grupa od 15 do 30 godina trenutno čini petinu ukupnog stanovništva. Najveća stopa nezaposlenosti, od preko 47 odsto, je među populacijom od 15 do 24 godine, ali zvanični statistički podaci ukazuju i na veliki broj nezaposlenih između 30 i 35 godina. U populaciji od 15 do 30 godina neaktivnih je oko 50 odsto, dok je u starosnoj grupi od 15 do 24 godine takvih više od 70 odsto. Najveća stopa nezaposlenosti i neaktivnosti mladih evidentirana je u južnoj i jugoistočnoj Srbiji. Oko 20 odsto mladih između 15 i 24 godine nije uključeno u obrazovni sistem, nisu evidentirani na tržištu rada, niti su zaposleni.

Nacionalna strategija za mlade do 2025. godine, Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine, Strategija karijernog vođenja i savetovanja, Nacionalna strategija za zapošljavanje do 2020. godine i Strategija za podršku razvoja malih i srednjih preduzeća, preduzetništva i konkurentnosti do 2020. godine, samo su neka od strateških dokumenata koja predstavljaju osnovu za međusektorsku saradnju u Vladi Republike Srbije na unapređenju uslo-

va za veću zapošljivost i zapošljavanje mladih. To je i cilj projekta „Podsticanje zapošljavanja mladih“ koji realizuje Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju GIZ sa Ministarstvom omladine i sporta, kao vodećim partnerom, i uz podršku Ministarstva privrede, Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja.

SNEŽANA KLAŠNJA, pomoćnica
ministra omladine i sporta:

**Radimo na efikasnom
umrežavanju svih aktera
omladinske politike**

Koji su osnovni izazovi za mladog čoveka kada prelazi iz sveta obrazovanja u svet rada? Pre svega, to je nedostatak profesionalnog iskustva, kao i neusklađenost znanja, koja stiže u formalnom sistemu obrazovanja, sa potrebama privrede i poslodavaca. Osim toga, mladi uglavnom nisu dovoljno informisani o kretanjima na tržištu rada kada donose odluke o školovanju za određenu profesiju. Sve izraženiji problem je i visoka stopa ranog napuštanja školovanja – već na nivou srednjeg obrazovanja.

Zato je u Nacionalnoj strategiji za mlade, koja je doneta za period od 2015. do 2025. godine, jedan od prioriteta povećanje zapošljivosti i zaposlenosti mladih. Da bismo realizovali taj strateški cilj, definisana su četiri specifična cilja: razvijanje usluga i mehanizama koji pospešuju zapošljivost i zaposlenost mladih kroz međusektorsku saradnju u Vladi Republike Srbije; bolja usklađenost znanja, veština i kompetencija, koje se stiču tokom celoživotnog učenja, sa potrebama tržišta rada; stvaranje podsticajnih uslova za razvoj preduzetništva mladih i razvoj funkcionalnog i održivog sistema karijernog vođenja i savetovanja mladih. U Strategiji se, takođe, insistira na podsticanju inovativnosti, podršci talentovanim, a pre svega na dostupnosti obrazovanja za sve mlade ljude pod jednakim uslovima.

Na osnovu postavljenih ciljeva jasno je da to ne može biti strategija jednog ministarstva, već da poboljšanje kvaliteta života mladih zahteva aktivnu podršku na nivou Vlade Republike Srbije i saradnju sa nevladinim sektorom, pri-

vredom i sa samim mladima – pre svega sa udruženim mladim ljudima. Ministarstvo omladine i sporta uspostavilo je partnersku infrastrukturu u kancelarijama za mlade širom Srbije, koja može da se nadograđuje, kao i standarde saradnje i razvilo vršnjačku edukaciju. Uporedo, kroz saradnju s drugim ministarstvima i jedinicama lokalne samouprave, radimo na što efikasnijem umrežavanju svih aktera omladinske politike.

Zajednički cilj je da se kroz sve preduzete mere i oblike saradnje omogući mladima da se njihov glas čuje, da se iskažu, da podignu svoje kapacitete, pronađu sebe kroz profesionalni razvoj i da se zaposle ili samozaposle. Posebna podrška mora biti usmerena na onu kategoriju mladih koji su „nevidljivi” za sistem. Zato je izuzetno važno da socijalni partneri projekta „Podsticanje zapošljavanja mladih” svojim radom i saradnjom zaista doprinesu da pozicija mladih bude bolja, ne samo kroz strateška dokumenta već i sa stanovišta konkretnog mladog čoveka.

KATARINA OBRADOVIĆ JOVANOVIĆ,
pomoćnica ministra privrede

Podstićemo preduzetnički način razmišljanja i delovanja

Unapređenje poslovnog okruženja je prioritet za vredni razvoj i rast zapošljavanja, uključujući i mlade. Osim unapređenja regulative, za povećanje stope zaposlenosti mladih važne su i druge mere koje će doprineti većoj raspoloživosti znanja i veština na tržištu rada u skladu sa potrebama privrede. Stoga je neophodno dalje razvijati mehanizme koji će efikasnije predviđati kretanja u poslovnom okruženju, kao i upisnom politikom, kreiranjem novih obrazovnih profila i reformisanjem nastavnih programa omogućiti odgovarajuće prilagođavanje obrazovnog sistema potrebama privrede. Neophodno je da se u formalno obrazovanje uvede više praktične nastave u saradnji s preduzećima, kao i da poslodavci budu uključeni u pripreme nastavnih programa. Uvođenje obrazovnog modela s elementima dualnog sistema, tamo gde za to postoje uslovi, svakako je važna mera.

Pospešivanje zapošljavanja i samozapošljavanja mladih zahteva i integrisanje obrazovanja za preduzetništvo u formalni obrazovni sistem. Na taj način, mladi se još tokom školovanja podstiču na iskazivanje inicijative i sposobljavaju za preuzimanje odgovornosti u upravljanju sopstvenom karijerom u promenljivim tržišnim uslovima. Sticanje takvih osobina povećava njihovu konkurentnost na tržištu radne snage, bilo da konkurišu za posao ili donesu odluku da ga sami pokrenu. U skladu sa tim, u Strategiji za podršku razvoju malih i srednjih preduzeća, preduzetništva i konkurentnosti, predviđeno je da se preduzetničko obrazovanje uvede kroz sadržaje nastavnih predmeta u okviru osnovnog, kao i kroz posebne predmete u okviru srednjeg i visokog obrazovanja. Predviđene su i aktivnosti koje će na odgovarajući način doprineti usavršavanju nastavnog kadra u školama i na fakultetima za preduzetničko obrazovanje učenika i studenata.

Iskustva uspešnih preduzetnika pokazuju da preduzetnički način razmišljanja podrazumeva postavljanje realnih ciljeva i dobro osmišljenu strategiju za njihovu realizaciju, brzo prilagođavanje promenama i prepoznavanje poslovnih prilika, kao i sposobnost da se uči na greškama i to iskustvo uspešno primeni u razvoju poslovanja. Zato je ključna uloga Ministarstva privrede u projektu „Podsticanje zapošljavanja mladih” da u saradnji s drugim partnerima doprinese, pre svega, stvaranju generacija koje će razmišljati preduzetnički, posedovati znanje, kao i lične i poslovne veštine da svoje ideje realizuju.

MIRJANA BOJANIĆ, posebna savetnica
ministra prosvete, nauke i tehnološkog
razvoja

Cilj nam je da osposobimo mlade da stalno uče i istražuju nove oblasti

Zapošljavanje mladih je, svakako, prioritet reforme obrazovanja, jer je stopa nezaposlenosti ove grupacije veoma visoka. Sistem obrazovanja, u saradnji sa lokalnim preduzećima i ustanovama, mora biti spreman da osim aktivnog uključivanja u sistem karijernog vođenja i savetovanja obezbedi odgovarajuće programe obrazovanja i obuka za učenike i studente. Na taj način, mladi su u prilici da steknu dodatne kompetencije i kvalifikacije koje povećavaju šanse za njihovo zapošljavanje i aktivno učešće u društvenom životu sopstvene sredine.

Osnovne pretpostavke za sistemsko uvođenje elemenata dualnog obrazovanja zahtevaju uspostavljanje zakonodavnog okvira koji bi regulisao ovu problematiku u više različitih segmenata: obaveze i prava poslodavaca i škola; akreditacije mesta za učenje; majstorsko obrazovanje instruktora i njihovo licenciranje; radna prava učenika, nastavnika i instruk-

tora; usklađivanje opšteobrazovnog i stručnog dela obrazovanja; fleksibilnu organizaciju nastave u školi i sticanje svih kompetencija koje propisuje standard kvalifikacije, bez obzira na preduzeće u kome učenik uči na radnom mestu.

Ključni preduslov za ovakvu saradnju obrazovnog sistema i privrede je postojanje što većeg broja uspešnih preduzeća u lokalnim sredinama, sa kojima škole mogu da organizuju radnu praksu za učenike. S druge strane, uspešne i tehnološki napredne kompanije su generator ekonomskih promena u lokalnoj zajednici, pa time i kretanja na tržištu rada. Prilagođavanje potrebama privrede zahteva kreiranje fleksibilnijih obrazovnih profila, sa širim znanjima i kompetencijama. Učenik koji je tokom svog obrazovanja osposobljen da stalno uči i istražuje novine, ima najveće šanse da se brže prilagođava promenljivim zahtevima radnog mesta.

Ministarstvo prosvete će u projektu „Podsticanje zapošljavanja mladih“ biti aktivan učesnik u direktnoj saradnji sa ostalim uključenim ministarstvima na nacionalnom nivou, kao i na lokalnom nivou kroz saradnju sa školama u opštinama, odnosno regionima u kojima se projekat realizuje. Nastojaćemo da svoje resurse iskoristimo na najbolji način kako bismo u procesu reforme obrazovanja obezbedili kvalitetno obrazovane i preduzimljive nastavnike i osposobili mlade da uče celog života i da preuzmu odgovornost za razvoj i vođenje sopstvene karijere.

LJILJANA DŽUVER, pomoćnica ministra za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja

Posebna podrška mladima koji najteže dolaze do posla

U Nacionalnom akcionom planu zapošljavanja za 2015. godinu utvrđeno je da prioritet prilikom uključivanja u mere aktivne politike zapošljavanja imaju nezaposlena lica koja spadaju u kategoriju teže zapošljivih, uključujući i mlade od 15 do 30 godina.

Zapošljavanje mladih podstiče se i kroz posebne pakete usluga koje sprovodi Nacionalna služba za zapo-

šljavanje. Nakon prijave na evidenciju, za svaku mladu osobu procenjuje se zapošljivost, utvrđuje individualni plan zapošljavanja i mere koje su najpogodnije za aktivaciju i podizanje zapošljivosti. Za mlade bez radnog iskustva u struci s najmanje srednjim obrazovanjem sprovodi se program stručne prakse kod privatnog poslodavca, radi sticanja praktičnih znanja i veština za samostalan rad, čime se povećavaju mogućnosti za zapošljavanje. Značajna podrška usmerena je i na mlade koji su napustili školovanje i nemaju kvalifikacije, kroz njihovo uključivanje u program funkcionalnog osnovnog obrazovanja, kako bi stekli obrazovne i kompetencije za obavljanje jednostavnih poslova.

Mladi koji najteže dolaze do posla su mladi bez stručnih kvalifikacija i niskokvalifikovani, bez radnog iskustva, mladi u stanju socijalne potrebe, lica romske nacionalnosti, kao i mlade osobe s invaliditetom.

Radi poboljšanja njihovog položaja na tržištu rada potrebno je konstantno raditi na stvaranju jednakih mogućnosti za obrazovanje, zapošljavanje i pristojan rad.

U tom cilju je neophodno razvijati mehanizme za prevenciju ranog napuštanja školovanja, a nezaposlene mlade koji ne poseduju dovoljno znanja i veština za tržište rada informisati o mogućnostima dodatnog obrazovanja i obuke. Ovu kategoriju potrebno je uključivati u one mere aktivne politike koje će najefikasnije doprineti njihovom zapošljavanju i uporedo promovisati fleksibilne oblike zapošljavanja, raditi na njihovom unapređivanju, ali i jačati mehanizme kontrole i borbe protiv sive ekonomije.

Rešavanje problema nezaposlenosti mladih je kompleksno i zahteva niz sinhronizovanih aktivnosti svih društvenih aktera. Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja izrađuje na godišnjem nivou nacionalni akcioni plan zapošljavanja u saradnji s drugim ministarstvima, socijalnim partnerima i ostalim zainteresovanim stranama, kako bi se na sveobuhvatan način sagledalo stanje i potrebe, definisali prioriteti, odgovarajuće aktivnosti i mere za unapređenje tržišta rada, a posebno unapređenje položaja mladih.

Hajnc-Diter Harbers, vođa GIZ programa „Održivi ekonomski razvoj i zapošljavanje”

Otvaramo novo poglavlje

Nemačko-srpska inicijativa za održivi rast i zapošljavanje omogućuje debatu u cilju usmeravanja i unapređivanja postojećih, kao i boljeg planiranja budućih aktivnosti koje će podržavati i oblikovati rast i zapošljavanje u Srbiji. Ovaj politički dijalog ključnih partnera u Srbiji zajednički će facilitirati zvanična Nemačka razvojna pomoć, koju finansira nemačka vlada.

”Otvaramo novo poglavlje naše podrške Srbiji”, najavljuje Hajnc-Diter Harbers, vođa GIZ programa „Održivi ekonomski razvoj i zapošljavanje”. Za sada, pod okriljem pomenutog programa, dva modula, projekti VET i YEP, rade na usklađivanju ekonomske i obrazovne politike u Srbiji, kao i na podsticanju preduzetničkog načina razmišljanja i delovanja. Prema rečima Harbersa, suština programa je da se kvalitetno ostvare dva međusobno povezana cilja.

Prvi je da se kroz saradnju nadležnih državnih organa i institucija sa civilnim sektorom, kreira stabilnije i stimulativnije okruženje, u kome će nove generacije imati veće šanse za zapošljavanje i moći bolje da planiraju i upravljaju svojom karijerom. Drugi je da se kroz taj proces mladi, istovremeno, podstiču i osposobljavaju da preuzmu inicijativu i odgovornost za svoje životne i profesionalne izbore. Oba cilja su podjednako važna kada se kreiraju državne strategije rasta i zapošljavanja, koje treba da obezbede dugoročnu ekonomsku i društvenu perspektivu, ističe Harbers.

„Podsticanje zapošljavanja mladih” („Youth Employment Promotion” - YEP) novi je projekat koji GIZ od 1. jula 2015. godine realizuje u saradnji sa Ministarstvom omladine i sporta, kao vodećim partnerom, a uz podršku Ministarstva privrede, Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja.

Iniciranje razgovora stručnjaka na temu zapošljavanja mladih

Zapošljavanje mladih jedno je od najvažnijih i najkompleksnijih pitanja svakog društva, ocenjuje Harbers. Zato je cilj da se, osim ministarstava koja se u sklopu svojih nadležnosti bave ovom problematikom, u projekat uključi što veći broj aktera na nacionalnom i regionalnom nivou, koji mogu da utiču na stvaranje stimulativnijih uslova za bolje

pozicioniranje mladih u društvu. „Primarni cilj projekta u ovoj fazi je da inicira razgovore stručnjaka i stručne javnosti. Ima mnogo zainteresovanih strana – nevladinih organizacija, škola i kompanija, koje nisu dovoljno u kontaktu, a naša ideja je da ih povežemo i pomognemo da uspostave konsenzus oko toga kako se može pomoći mladima, ali i privredi, kao i da razmenjuju ideje i primere dobre prakse”.

Naš sagovornik dodaje da su u stvaranju takve mreže od velike pomoći iskustva, rezultati i partnerska infrastruktura uspostavljena kroz realizaciju projekata „Reforma srednjeg stručnog obrazovanja” (VET) i „Profesionalna orijentacija u Srbiji” (BOSS).

Velika je stvar što su mladi ljudi shvatili da sa zanatskim zanimanjima mogu lako naći posao u Srbiji i širom sveta

Projekat „Profesionalna orijentacija u Srbiji” nedavno je završen uz ocene evropskih stručnjaka da je jedan od najbolje realizovanih projekata u ovoj oblasti u Evropi. „Naši partneri u ovom projektu, Ministarstvo omladine i sporta i Ministarstvo prosvete, takođe su ocenili da je ovaj program postigao veliki uspeh među mladima. S ciljem da se mladima pruži podrška da donesu informisanu odluku o izboru zanimanja i aktivno upravljaju karijerom, uspostavljen je funkcionalni sistem profesionalne orijentacije u osnovnim školama i kancelarijama za mlade. Program je obuhvatio 110.000 osnovaca i 60.000 mladih u kancelarijama za mlade, koji su, između ostalog, mogli bolje da se informišu o željenom zanimanju u više od 2.000 kompanija, uključenih u projekat. S obzirom na takve rezultate, kao i na izgrađene kapacitete, nosioci ovog projekta u Srbiji sada mogu dalje da ra-

Hajnc-Diter Harbers: Cilj nam je da damo doprinos rastu i zapošljavanju, kao i boljem usklađivanju ekonomske i obrazovne politike u Srbiji

zvijaju sistem karijernog vođenja i savetovanja i integrišu ga na svim nivoima obrazovanja”, objašnjava Harbers.

Rad na reformi srednjeg stručnog obrazovanja se kroz VET projekat, uz podršku Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, sprovodi od 2002. godine, a od 2013. godine fokus je na modernizaciji i afirmaciji trogodišnjih zanatskih profila za kojima je posebno izražena potreba na tržištu rada. Prošle godine u škole su uvedeni obrazovni profili bravar-zavarivač, električar i industrijski mehaničar, za koje se učenici školuju po modelu kooperativnog obrazovanja. „Ovaj model bazira se na elementima dualnog obrazovanja koje je zastupljeno u nekoliko evropskih zemalja, između ostalih i u Nemačkoj. Pošto su za uspešnu implementaciju celovitog dualnog sistema potrebne decenije i velika ulaganja, u Srbiji su, kroz kooperativno obrazovanje, preuzeti samo pojedini elementi tog sistema. Suština kooperativnog obrazovanja je u tome da kompanije preuzmu svoj deo odgovornosti za školovanje kadrova koji im treba, obezbeđujući učenicima kvalitetnu praksu, uz određenu nadoknadu za njihov rad”.

Najveći kapital svake kompanije su ljudi

Ove školske godine modernizovane profile upisalo je 237 učenika, što je značajan rast u odnosu na 171 učenika u prethodnoj godini, imajući u vidu koliko su ova zanimanja do nedavno bila nepopularna i među mladima i među njihovim roditeljima, ocenjuje Harbers. „Velika je stvar što su mladi ljudi shvatili da sa zanatskim zanimanjima mogu lako naći posao, i to ne samo u Srbiji već širom sveta, i što su počeli da upisuju ove profile. Ove godine će nam, između ostalog, prioritet biti i da pomognemo izmenu zakonske regulative, s ciljem da se vrlo precizno definišu obaveze i prava svih učesnika u kooperativnom modelu obrazovanja: kompanija, škola i učeni-

Spremnost kompanija da podele odgovornost za obrazovanje novih generacija veoma je važno polazište i za stvaranje boljih uslova za zapošljivost i zapošljavanje mladih, pa time i uspeh novog projekta YEP

ka. Posebno insistiramo na jasnom utvrđivanju nadoknade za učenike na praksi u kompaniji. Roditelji i deca moraju da znaju na šta mogu da računaju pri upisu u određenu školu, što, naravno, ne bi trebalo da bude presudno, ali jeste važno kao poruka o posvećenosti kompanija ovom projektu”.

Harbers dodaje da bi i određene državne subvencije bile veliki podsticaj kompanijama da se uključe u obrazovanje radne snage koja im je potrebna. „U svakoj zemlji u kojoj uspešno funkcioniše dualni sistem obrazovanja, to je postignuto i zahvaljujući različitim državnim podsticajima. Primera radi, to mogu biti i poreske olakšice, ali bitno je da država na neki način motiviše kompanije da se aktivnije uključe u zadovoljavanje potreba tržišta za radnom snagom, kao i da razvije dobar sistem kontrole korišćenja takvih podsticaja”, ističe Harbers.

Spremnost kompanija da podele odgovornost za obrazovanje novih generacija veoma je važno polazište i za stvaranje boljih uslova za zapošljivost i zapošljavanje mladih, pa time i uspeh novog projekta YEP. U uslovima ekonomske krize, razumljivo je da su preduzeća orijentisana na smanjenje troškova, kaže Harbers. Međutim, dugoročnija strategija poslovnog rasta ne može biti održiva ako se u njoj previdi da su glavni kapital svakog preduzeća – ljudi, a osnova uspeha – ulaganje u njihovu edukaciju. „Političari, takođe, moraju da daju svoj doprinos, kroz kreiranje jasne strategije šta su ekonomski prioriteti zemlje i zakonskog okvira koji će podsticati razvoj ovakvih i sličnih inicijativa”, zaključuje Harbers.

Primena dobre prakse u projektu „Podsticanje zapošljavanja mladih” (YEP)

Odlučnost za prava rešenja

Ovaj projekat nudi šansu da se energija, znanje i iskustvo, stečeni u prethodnim projektima, iskoriste za strateško povezivanje svih partnera na različitim nivoima, s ciljem da se mladima omoguće uslovi za zapošljavanje i da se uvere u našu odlučnost da nađemo rešenja koja će im zaista koristiti.

Zapošljavanje mladih je društveni cilj, ali i pitanje kako su mere preduzete u njegovoj realizaciji uticale na život konkretnog mladog čoveka. „Zato će mlada osoba biti u žiži naših aktivnosti. Mladi će biti podrška svojim vršnjacima i prenosioci ključnih poruka i iskustava o mogućnostima i načinima da se dođe do posla, i najmerodavniji u oceni koliko smo uspešli da kreiramo rešenja koja im omogućavaju bolju perspektivu za zapošljavanje”, ističe Marija Radovanović, viša menadžerka GIZ projekta „Podsticanje zapošljavanja mladih” („Youth Employment Promotion” - YEP).

Orijentacija na mladu osobu bila je i temelj na kome je uspešno realizovan projekat „Profesionalna orijentacija u Srbiji”, kaže naša sagovornica koja je u ime GIZ-a rukovodila tim projektom od 2011. godine. Projekat je nedavno završen uspostavljenjem funkcionalnog sistema profesionalne orijentacije u svim osnovnim školama u Srbiji i njegovom integracijom u rad kancelarija za mlade, kroz vršnjačku podršku. „To je bio društveni i sistemski cilj sektora za obrazovanje i omladinskog sektora. Ali da bismo stigli do tog cilja, prvo smo razmišljali šta takav program treba da pruži jednom detetu u jednoj osnovnoj školi i u kancelariji za mlade u Srbiji? Takav pristup se pokazao ispravnim i uverena sam da će i u novom projektu omogućiti veću kreativnost u nalaženju rešenja i inicirati visok stepen odgovornosti da donesemo prave odluke”.

Program zbog kojeg вреди ići u školu

Kada je započet projekat profesionalne orijentacije, prva reakcija učenika je bila: „Ovo je program zbog kojeg вреди ići u školu”. To je bio koncept koji je uveo inovacije u nastavu, kaže Marija Radovanović, i koji je, očigledno, odgovarao potrebama dece sedmog i osmog razreda osnovne ško-

le. „Program je omogućavao mladoj osobi da dođe do jasnog odgovora na pitanje: ko sam ja i šta su moje mogućnosti? Uz podršku stručnjaka, mogla je da se dobro informiše o željenom zanimanju i o mogućnostima školovanja, da se upozna s poslom kroz realne susrete u preduzećima, da razgovara sa poslodavcima, uradi neki konkretan radni zadatak i na osnovu svega toga donese odluku šta dalje želi da radi”.

Po završetku projekta, takvo iskustvo je steklo oko 100.000 učenika u osnovnim školama. „Verujem da je to sto hiljada mladih ljudi koji bolje znaju zašto upisuju konkretnu srednju školu i kakve su perspektive za zapošljavanje kada je završe. Međutim, kada smo posle četiri godine otišli da razgovaramo s učenicima koji su učestvovali u prvoj godini programa i sada su pred upisom na fakultete ili zapošljavanjem, rekli su da im je program i dalje potreban jer su se, u međuvremenu, okolnosti na tržištu promenile, dobili su nove informacije i sagledali nove perspektive. To potvrđuje neophodnost da se sistem profesionalne orijentacije integriše na svim nivoima obrazovanja i dalje razvija i prilagođava lokalnim specifičnostima kroz rad kancelarija za mlade”.

Veoma je važno da mladi na svim nivoima obrazovanja dobijaju što više prilika da se kroz realne susrete i radnu praksu u kompanijama upoznaju sa svetom rada

Iskustvo stečeno kroz karijerno vođenje i savetovanje pokazalo je vrlo logičnim podsticanje inicijative i razvoj preduzetničkog načina razmišljanja kod mladih već na nivou osnovnog obrazovanja. „Mnoge osnovne škole same su kreirale i akreditovalе odgovarajući program za preduzetništvo i inicirale obuke kako stići od hobija do male preduzetničke inicijative. To je razvoj koji treba da podstaknemo i kroz novi projekat. U tom cilju, veoma je važno da mladi na svim nivoima obrazovanja dobijaju što više prilika da se kroz realne susrete i radnu praksu u kompanijama upoznaju sa svetom rada – šta se od njih očekuje, kako se preu-

Marija Radovanović: Mlada osoba će biti u žiži naših aktivnosti

zima odgovornost za svoj posao, ali i kako se dolazi do novih poslovnih ideja i šta je najvažnije za njihovu realizaciju”.

A šta su najvažnija iskustva odraslih, koja mogu da se primene i dalje razvijaju i u novom projektu? „Škole su dobile veliki broj stručnjaka koji su osvestili svoju odgovornost u podsticanju razvoja deteta na način koji će mu omogućiti da donese najbolju odluku za sebe, ali i da shvati da ima pravo na grešku. Da, greška nije kraj sveta, već prilika za novi iskorak, šansa da se nešto u životu promeni. Nastavnici su dobili niz novih metoda koje su se pokazale kao vrlo uspešne u radu s mladima i podršku lokalnih timova za profesionalnu orijentaciju u kojima su predstavnici institucija, škola, kancelarije za mlade i preduzeća”.

Istovremeno, ideja o vršnjačkom savetovanju, kroz rad kancelarija za mlade, doživela je na terenu razvoj kakav je malo ko očekivao. „Od jedne kancelarije, koja je oformljena da kreira program za potrebe mladih u svojoj zajednici, za tri godine smo izgradili odgovornu instituciju i mnoštvo

modela kako mladi mogu da podrže vršnjake u trasiranju razvojnog puta karijere. U projekat su bili uključeni i studenti društvenih nauka. Od 194 studenata koji su bili vršnjački edukatori, njih 43 je uspeo da se zaposli. Takav ishod nismo predvideli, ali jesmo očekivali da će se studenti kroz takvu vrstu prakse i sami osposobiti da se bolje pozicioniraju na tržištu rada”.

Posebno važno iskustvo bila je spremnost kompanija da se uključe u projekat kroz organizovanje realnih susreta sa školama. „Sarađivali smo sa više od dve hiljade preduzeća u Srbiji, a samo u jednoj školskoj godini organizovani su realni susreti za preko 52.000 mladih. Iskreno verujem da su ti poslodavci naši potencijalni partneri i u realizaciji novog projekta. Oni mogu da kažu kakve kompetencije su potrebne u njihovim industrijama i šta mlada osoba po završetku školovanja treba dodatno da donese preduzeću ne bi li mogla odmah da se zaposli, kao i šta poslodavci mogu da učine kako bi mladi još tokom školovanja stekli iskustva koja će im olakšati zapošljavanje”.

Visoko postavljeni ciljevi

Pomenuta i druga iskustva biće integrisana i dalje razvijana u traženju novih rešenja u projektu YEP, koji će se uporedo odvijati na državnom nivou kroz Nemačko-srpsku inicijativu za održivi razvoj i zapošljavanje, i na lokalnom nivou kroz implementaciju u dva referentna regiona, koja će svoja iskustva i preporuke integrisati u nacionalnom stručnom dijalogu o zapošljavanju mladih.

Uspeh projekta meriće se na osnovu četiri glavna indikatora. Prvi je koliko su mladi, uključeni u program, zadovoljni i smatraju li da im omogućava veću zapošljivost i zapošljavanje. Drugi indikator su pokazatelji da je lokalna zajednica uspešla u kreiranju uslova za rast zapošljavanja, odnosno da se 70 odsto mladih, kojima se bude pružala podrška, u periodu od šest meseci po završetku primene mera zaposli, samozaposli ili bude uključeno u nove mere koje im uvećavaju šanse za zapošljavanje. Treći indikator je postignuće da modeli koji se budu primenjivali u odabranim lokalnim sredinama daju rezultate, i to takve da se mogu integrisati na nacionalnom nivou. Četvrti indikator uspeha meriće postignuća koncepta Nemačko-srpske inicijative za održivi rast i zapošljavanje.

„Ovaj projekat nudi šansu da se energija, znanje i iskustvo iskoriste za strateško povezivanje svih partnera na različitim nivoima, s ciljem da se mladima omoguće uslovi za zapošljavanje i da se uvere u našu odlučnost da nađemo rešenja koja će im zaista koristiti”, ističe Marija Radovanović i dodaje: „Veliki doprinos ovog projekta je da ćemo raditi sa konkretnom mladom osobom, ali i sa institucijama i svim zainteresovanim stranama, kako bismo kreirali lokalne politike koje na najefikasniji način mogu da odgovore na potrebe mladih iz određene sredine, a da, istovremeno, ta iskustva možemo da primenimo u nacionalnom stručnom dijalogu koji će oblikovati politiku zapošljavanja mladih, a samim tim i njihovu budućnost”.

Modernizacija zanata po modelu kooperativnog obrazovanja

Podela odgovornosti, dobitak za sve

Zanatska zanimanja bolje se kotiraju na listi želja svršenih osnovaca otkako su prošle godine u domaći obrazovni sistem uvedena tri trogodišnja profila po modelu kooperativnog obrazovanja. Oni učenicima obezbeđuju sticanje širih kompetencija kroz modernizovane nastavne programe i daleko više praktične nastave u kompanijama. Školovanje za profile bravar-zavarivač, električar i industrijski mehaničar, koncipirano je na način koji mladima povećava šanse da se zaposle i, istovremeno, omogućava kompanijama da brže i uz niže troškove obezbede kvalitetne deficitarne kadrove.

Prethodne školske godine učenici su mogli da se obrazuju za bravara-zavarivača u pet srednjih stručnih škola, za električara u dve, a za industrijskog mehaničara u jednoj školi. Ovih osam škola obezbedilo je podršku 34 kompanije u Srbiji, koje su prihvatile da se uključe u novi, kooperativni model obrazovanja, kaže Jelena Stojanović Đumić, viša menadžerka projekta „Reforma srednjeg stručnog obrazovanja u Srbiji“, koji od 2002. godine, pod pokroviteljstvom nemačke vlade, sprovodi Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju GIZ. Od 2013. godine fokus je na modernizaciji trogodišnjih zanatskih profila, a glavni partner u implementaciji je Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja. Ove školske godine, upis učenika na smer bravar-zavarivač ponuđen je u još dve nove škole, a u još jednoj za smer industrijskog mehaničara.

„Naš prioritet u implementaciji je kvalitet a ne kvantitet, i zato zajedno s projektnim partnerom, Ministarstvom prosvete, vodimo računa da se kriterijumi za učešće škola i kompanija u projektu strogo poštuju“, ističe Jelena Stojanović Đumić. „Glavni uslov za škole je da iniciraju saradnju s kompanijom u okruženju kojoj je neki od ovih profila potreban. Od preduzeća se očekuje da omoguće učenicima kvalitetnu praktičnu nastavu u svojim postrojenjima, kao i da izdvoje finansijska sredstva za praktikanke u vidu toplog obroka, nadoknade troškova za prevoz ili stipendija. Na taj način kompanije potvrđuju da su ozbiljno zainteresovane za dugoročnu saradnju“.

Kompanije prepoznaju svoj interes

Ukoliko se saradnja, zasnovana na kooperativnom modelu, kvalitetno realizuje – svi su na dobitku: škole nude profile koji su usklađeniji sa potrebama privrede, učenici stiču znanja sa kojima će biti konkurentniji na tržištu rada, a kompanije su u prilici da obezbede deficitarne kadrove još tokom njihovog školovanja. Stoga će eksperti GIZ-a od septembra pratiti na terenu kako se sprovodi obuka u kompanijama, kako bi se utvrdilo na koji način se ispunjavaju preuzete obaveze i gde su mogućnosti da se saradnja dodatno unapredi.

Dosadašnja iskustva sa preduzećima koja učestvuju u projektu pokazuju da veoma ozbiljno pristupaju ovakvoj vrsti ulaganja u obrazovanje. Strane kompanije bolje poznaju takav model jer su se već sretale sa elementima du-

Šta je kooperativni model obrazovanja?

Kooperativni model obrazovanja i obuke zasnovan je na elementima dualnog sistema školovanja, koje je moguće primeniti u našim uslovima, objašnjava Jelena Stojanović Đumić. „Cilj ovog projekta nije da se prekopira sistem drugih zemalja, niti je to moguće, već da se na osnovu dobrih praksi kreiraju rešenja koja mogu da daju najbolje rezultate u našoj sredini. Na primer, u Nemačkoj, u okviru dualnog sistema, odgovornost za školovanje učenika preuzimaju kompanije, a u Srbiji fokus je na školama kojima pružamo podršku da iniciraju saradnju s državnim i lokalnim institucijama i kompanijama“.

Jelena Stojanović Đumić: Kvalitetnom realizacijom kooperativnog obrazovanja svi su na dobitku

alnog obrazovanja u drugim zemljama poput Nemačke, Austrije i Švajcarske, ali i domaća preduzeća u sve većem broju prepoznaju interes da se aktivno uključe u školovanje budućih kadrova. Naša sagovornica ističe da se prilikom osmišljavanja projekta vodilo računa o otežanim uslovima u kojima kompanije posluju zbog ekonomske krize, pa ih kriterijumi ne uslovljavaju koliko praktičnata će primiti, već je cilj da se učenicima obezbedi što kvalitetnija praktična obuka. Zato škole često sarađuju sa više preduzeća, kako bi svim učenicima koji pohađaju određeni profil obezbedile praksu.

Osnovna uloga škola u ovom projektu je da pokažu inicijativu za unapređenje svoje obrazovne ponude, na način koji će najefikasnije izbalansirati potrebe lokalnih kompanija, želje učenika i mogućnosti nastavnog kadra da realizuje nove programe. Kooperativno obrazovanje podrazumeva održavanje praktične nastave u prvoj godini školovanja u dobro opremljenim školskim radionicama, a tokom ostatka školovanja u kompanijama. Zato se u projektu vodilo računa da se onim školama koje su u

nezavidnoj materijalnoj situaciji pomogne u opremanju radionica, uz podršku GIZ-a i partnera iz privrede, a naša sagovornica napominje da je uvođenje modernih tehnologija i u same škole dodatno podstaklo interesovanje učenika.

Zajednički preduzetnički poduhvat

To potvrđuju i podaci da se zanatska zanimanja sve bolje kotiraju na listama želja svršenih osnovaca, posebno u sredinama s većim brojem preduzeća u mašinskoj i elektroindustriji. U gradovima poput Kragujevca, svedoci smo povećanog interesovanja osnovaca sa vrlodobrim i odličnim uspehom za modernizovane zanate. „Uspeh u osnovnoj školi, međutim, može da zavara. Zanatska zanimanja zahtevaju veliki stepen praktičnih veština, pa se, često, pokaže da i učenici s lošijim uspehom kasnije postižu odlične rezultate u praksi, koji ih dodatno motivišu i da bolje savladavaju teoriju”, komentariše Jelena Stojanović Đumić.

Ona dodaje da je cilj kooperativnog obrazovanja, osim sticanja znanja s kojima je lako pronaći posao u zemlji i inostranstvu, podsticanje učenika da razmišljaju pre-

Osim stranih kompanija, i domaća preduzeća u sve većem broju prepoznaju interes da se aktivno uključe u školovanje budućih kadrova

duzetnički. To ne znači obavezno osnivanje sopstvenog preduzeća po završetku školovanja, već sposobnost da se razmišlja inovativno, da pojedinac sam stvara prilike za napredovanje u poslu koji obavlja, da je spreman da prihvati nove stvari i neprekidno uči. Istovremeno, ciljevi projekta, i način na koji je koncipiran, zahtevaju jasnu viziju, preduzimljivost i kreativnost svih učesnika u njegovoj realizaciji. Neophodna je saradnja stručnjaka GIZ-a i nadležnih institucija u Srbiji s lokalnim zajednicama, školama i kompanijama u traženju rešenja koja su najprimenljivija u lokalnim uslovima. „Zato je svaki uspešan korak u razvoju ove ideje jedan mali, ali vredan preduzetnički poduhvat”, ocenjuje naša sagovornica.

Naredni koraci u podršci GIZ-a modernizaciji zanata trebalo bi da obezbede uvođenje još nekih obrazovnih profila, pre svega onih koji su atraktivniji devojčicama, najavljuje Jelena Stojanović Đumić. Istovremeno, radiće se na osnaživanju kapaciteta institucija koje su nosioci modela kooperativnog obrazovanja, jednako za upravljanje modelom, kao i za promenu zakonskih i podzakonskih akata koji bi uredili način sprovođenja ovog modela.

Saradnja privrede i obrazovanja u podsticanju zapošljavanja

Poslodavci u školi, škola u fabrici

Primeri dobre prakse u saradnji preduzeća i škola, naročito u projektima profesionalne orijentacije i reforme srednjeg stručnog obrazovanja, pokrenuli su poslovnu zajednicu da se više založi za uvođenje elemenata dualnog obrazovanja u nastavne programe, kažu u Privrednoj komori Srbije, koja je jedan od partnera Nemačke organizacije za međunarodnu saradnju GIZ i u novom projektu za podsticanje zapošljivosti i zapošljavanja mladih.

„**P**oslodavci u Srbiji ističu da su im najpotrebniji kadrovi sa tehničko-tehnološkim znanjima, pokazuju ankete Privredne komore Srbije, pa su među najtraženijim zanimanjima trogodišnji tehnički profili, kao i inženjeri različitih struka, posebno programeri. Zajedničko im je i to da su deficitarni na tržištu rada, te je neophodno unaprediti saradnju između škola i preduzeća, kako bi nastavni programi mogli kvalitetnije i efikasnije da se usklađuju sa potrebama privrede, ističe Mirjana Kovačević, direktorka Centra za edukaciju i stručno obrazovanje Privredne komore Srbije. „To zahteva da se učenicima i na srednjem i na visokom nivou obrazovanja omogući više praktične nastave, kako bi se na vreme upoznali sa svetom rada i stekli neophodno iskustvo. Istovremeno, poslodavci bi snizili troškove za obuku novozaposlenog radnika koji su po pravilu visoki, posebno kada se nedostatak stručnih profila rešava prekvalifikacijom nezaposlenih lica kroz vanredno školovanje“.

Osim praktične nastave, neophodno je i aktivnije uključiti poslodavce u osmišljavanje nastavnih programa, kao i pojednostaviti i učiniti fleksibilnijom proceduru njihove izrade. „To je naročito važno u oblasti stručnog obrazovanja, kako bi se i kroz nastavu u učionici mogle pratiti dinamične promene u tehnici i tehnologiji“, smatra Mirjana Kovačević i najavljuje još intenzivnije angažovanje PKS u promociji trogodišnjih zanatskih profila kroz profesionalnu orijentaciju učenika i druge aktivnosti, budući da su ova zanimanja, iako veoma tražena, i dalje uglavnom nepopularna među mladima i njihovim roditeljima. „Javnost je nedovoljno informisana o promenama u statusu tih zanimanja, koja, ne samo da su tražena, već su, najčešće, dobro plaćena u odnosu na prosečnu za-

radu u Srbiji. Istovremeno, savremena proizvodnja je zasnovana na visokom stepenu automatizacije i bezbednosnih standarda, što znači da su uslovi rada značajno bolji nego ranije“, objašnjava Kovačević.

Obrazovanje nakon škole

Promocija najboljih iskustva u saradnji preduzeća i škola posebno je važna u formiranju kritične mase, neophodne za dobijanje systemske podrške inicijativama za reformu obrazovanja i njihovo uobličavanje u odgovarajući zakonodavni okvir. Po mišljenju naše sagovornice, dobar primer su projekti Nemačke organizacije za međunarod-

Javnost je nedovoljno informisana o promenama u statusu zanatskih zanimanja, koja, ne samo da su tražena, već su, najčešće, dobro plaćena u odnosu na prosečnu zaradu u Srbiji, a i uslovi rada su daleko bolji i bezbedniji

nu saradnju GIZ, koji su uveli program profesionalne orijentacije u osnovne škole i kancelarije za mlade, kao i nove zanatske profile u srednje stručne škole, sa daleko većim učešćem kompanija u obrazovanju učenika. „Ti projekti su podstakli poslovnu zajednicu da se glasnije i aktivnije založi za reformu srednjeg stručnog obrazovanja, a

Mirjana Kovačević: Naš doprinos pre svega vidim u animiranju i povezivanju svih aktera od kojih zavise mogućnosti za zapošljavanje mladih

prema modelima koji se primenjuju u Nemačkoj, Austriji i nekim drugim evropskim zemljama, odnosno za uvođenje elemenata dualnog obrazovanja“.

Rezultat je međusektorska Radna grupa za uvođenje zanatskog kooperativnog obrazovanja, koja uključuje predstavnike ministarstava privrede, prosvete, rada i zapošljavanja, kao i Privredne komore Srbije, Zavoda za unapređenje obrazovanja i vaspitanja i Nacionalne službe za zapošljavanje. Zadatak Radne grupe je da definiše uslove i korake za uvođenje stručnog obrazovanja koje će biti zasnovano na dualnom modelu, što podrazumeva predloge za reformu zakonodavnog okvira, identifikovanje zanimanja u kojima ovakav model može dati najbolje rezultate, standardizaciju načina saradnje između škola i preduzeća, predloge poreskih podsticaja za masovnije uključivanje kompanija i niz drugih aktivnosti.

Sa druge strane, nemačka iskustva mogu biti korisna za uspostavljanje kvalitetnijeg sistema neformalnog obrazo-

vanja i dalje usavršavanje kadrova u kompanijama. Jedno od istraživanja PKS pokazuje da značajan broj preduzeća u Srbiji nema razvijenu metodologiju za utvrđivanje prioriteta u edukaciji, pa time ni sistem za upravljanje kadrovima. Kada je reč o obukama i seminarima koje organizuje PKS, osim onih koje su zakonski obavezne, privrednici su najzainteresovaniji za informacije o promenama domaće i EU regulative, kao i za obuke u oblastima kontrole kvaliteta.

PKS je prošle godine organizovala preko 170 različitih obuka sa najaktuelnijim temama u oblasti poslovne edukacije i renomiranim predavačima koji poseduju veliko praktično iskustvo, ističe Mirjana Kovačević. Pohađalo ih je više od 2.000 polaznika. S obzirom na tešku ekonomsku situaciju i ograničene kompanijske budžete, naročito u sektoru malih i srednjih preduzeća, „trudimo se da većina obuka bude besplatna, ili po pristupačnim cenama i sa mogućnošću popusta prema definisanim uslovima“, napominje naša sagovornica.

Mladi preduzetnici - učitelji preduzetništva

Posebnu ciljnu grupu čine mladi, za koje je PKS nedavno oformila i Biro za preduzetništvo mladih, čiji se programi i aktivnosti realizuju u saradnji sa obrazovnim institucijama,

Neophodno je aktivnije uključiti poslodavce u osmišljavanje nastavnih programa, naročito u stručnom obrazovanju

kancelarijama za mlade, udruženjima mladih, start-up preduzećima i inkubatorima, kako bi se podstakao rast samozapošljavanja. U program su, kroz različite događaje i oblike edukacije, uključeni mladi uspešni preduzetnici, koji polaznicima predstavljaju sopstvena iskustva u započinjanju posla, a posebno se radi i na inicijativama za intenziviranje saradnje među mladim preduzetnicima u regionu.

Privredna komora Srbije je i jedan od ključnih partnera Nemačke organizacije za međunarodnu saradnju GIZ u realizaciji novog projekta „Podsticanje zapošljavanja mladih“, koji je fokusiran na poboljšanje uslova za veću zapošljivost i zapošljavanje mladih. „Naš doprinos pre svega vidim u animiranju i povezivanju svih aktera od kojih zavise mogućnosti za zapošljavanje mladih“, kaže Mirjana Kovačević, „a potom i u iniciranju rešenja za povećanje zaposlenosti koja će na najbolji način odgovoriti potrebama privrede. Istovremeno, s obzirom na veliki broj različitih udruženja iz civilnog sektora kojima je u fokusu ova problematika, PKS je, po mom mišljenju, institucija koja treba da obezbedi sinergiju i saradnju svih, kako bi se postavljani ciljevi uspešno realizovali“.

Podrška Srpske asocijacije
menadžera mladim kadrovima

Vodič za samostalnost

Za mladu osobu je najvažnije da bude svesna brzih promena u poslovnom okruženju i spremna da se kroz neprekidno učenje i usavršavanje i sama menja, nauči da razmišlja i donosi sopstvene zaključke, poručuju u kompanijama Vip mobile i Atlantic Grupa. Obe kompanije su članice Srpske asocijacije menadžera, koja angažuje iskusne stručnjake iz privrede na raznovrsnim edukativnim programima za podršku mladima da se zaposle ili pokrenu sopstveni posao.

Na osnovu velikog iskustva u selekciji kandidata koji se prijavljuju za posao u našoj kompaniji, evidentno je da obrazovni sistem nije dovoljno usklađen sa potrebama tržišta rada. S jedne strane, nedostaju specifični obrazovni profili za koje u Srbiji ne postoji formalno obrazovanje, dok je, istovremeno, tržište zasićeno zanimanjima koja nisu tražena", ocenjuje Ivana Jocić iz Sektora ljudskih resursa kompanije Vip mobile. „U oblasti telekomunikacija do sada nismo imali problema u pronalaženju odgovarajućih kadrova, iako povremeno nailazimo na poteškoće kada su nam potrebni eksperti sa određenim znanjima i iskustvom. U pitanju su pozicije koje zahtevaju poznavanje rada u sistemima specifičnim za delatnost mobilnih operatora, koje nemaju kandidati iz drugih oblasti”.

U kompaniji Vip mobile, kroz program „Budi Vip” i u saradnji s mnogobrojnim visokoškolskim ustanovama i studentskim organizacijama, realizuje se nekoliko modela studentskih praksi koje omogućavaju razvoj mladih stručnjaka i pripremaju ih za buduće radne uloge. To iskustvo potvrđuje da bi uvođenje većeg broja obaveznih časova praktične nastave, kao i intenzivnija komunikacija između

Ivana Jocić: Nastavni program iz bilo koje oblasti trebalo bi da prati najnovije trendove u svetu

obrazovnog sistema i privrede, unapredili kvalitet mladih kadrova, ističe naša sagovornica.

Ona je uverena u punu spremnost kompanija da unaprede saradnju sa obrazovnim institucijama kada bi im se omogućilo da učestvuju u planiranju potreba za obrazovnim profilima, kao i da u pojedinim obrazovnim ustanovama razvijaju specifične profile isključivo za njihovu industriju. „Uključivanjem preduzeća u sastavljanje nastavnog plana, uvođenjem predmeta koji bi pomogli da se steknu neka specifična ili tržišno deficitarna znanja, značajno bi se podigao nivo kompetencija mladih, a kompanije dodatno podstakle da aktivno razmenjuju znanja sa obrazovnim institucijama”.

Kada bi lično bila u prilici da učestvuje u sastavljanju nastavnih planova, naša sagovornica kaže da bi posebno insistirala na kompjuterskoj pismenosti, koja je neophodna u svakoj profesiji, kao i na poznavanju specifičnih programskih jezika koji se koriste u oblasti telekomunikacija. „Nastavni program iz bilo koje oblasti trebalo bi da prati najnovije trendove u svetu, a to je naročito bitno u dinamičnim oblastima, kakve su telekomunikacije”, naglašava Ivana Jocić.

Sušтина prakse je razumevanje

„Svet se menja i menja se brzo, a jedino oni koji ne samo da prate taj razvoj, nego se razvijaju brže – mogu biti i ostati uspešni”, uverena je i Elizabeta Mirčevska, direktorka ljudskih resursa Atlantic Grupe za Srbiju i Makedoniju. U ovoj multinacionalnoj kompaniji, u čijem sastavu u Srbiji posluju Grand Prom, Soko Štark, Palanački kiselj, Foodland i Atlantic Brands, kao distributer, u nastojanju da obezbede kvalitetne kadrove ne čekaju na promenu lokalne regulative i da se ekonomija oporavi od krize, kaže Mirčevska.

U Atlantic Grupi posebno se vodi računa o ličnom i razvoju karijere zaposlenih kroz različite edukativne programe – od upravljačkih veština do prepoznavanja mladih talenata. „Otvoreni smo za programe radne prakse i volontiranja i damo šansu mladim ljudima da pokažu svoje sposobnosti i

Elizabeta Mirčevska: Suština prakse je da ne ostanemo zarobljeni u gomili neprimjenjivih definicija

interesovanja, koja kasnije mogu da razvijaju i usavršavaju u okviru naših obrazovnih programa i kroz razmenu iskustava”, objašnjava Mirčevska.

Po njenom mišljenju, usklađivanje ekonomskih i obrazovih ciljeva veoma je složeno i uvek otvoreno pitanje na koje nema definitivnih odgovora, ali ima dobrih primera. „Dualni sistem obrazovanja, koji ima dugu tradiciju u Nemačkoj i Austriji, dobar je način ulaganja u mlade. Međutim, reč je o veoma skupom sistemu koji treba prilagoditi našim uslovima, a to nije moguće ostvariti za nekoliko godina. Prethodno je potrebno da se kreira dugoročna strategija za razvoj privrede, a potom i da se takav obrazovni model integriše u društvene i kulturne vrednosti”.

Osim toga, dodaje Mirčevska, dualni sistem obrazovanja sam po sebi ne garantuje rast zaposlenosti, već povećava šanse mladih da se zaposle u okruženju u kome su određeni obrazovni profili potrebni. „U ovako promenljivim ekonomskim okolnostima, neophodno je uzeti u obzir mnogo različitih parametara da bi procena o odgovarajućem obrazovnom sistemu bila usklađena sa stvarnim potrebama kompanija, sa mogućnostima preduzeća za obrazovanje mladih i, konačno, sa interesovanjem samih mladih. Mnogi savremeni poslovi zahtevaju kvalifikacije koje se nalaze između srednjoškolske mature i univerzitetskog obrazovanja, upravo zbog sve bržeg razvoja tehnologije i automatizacije proizvodnih procesa”.

U tim promenama, ipak, opstaje jedna važna konstanta, koja po mišljenju naše sagovornice čini temelj kvalitetnog obrazovanja za bilo koju industriju. „Čini mi se da mlade prvenstveno treba da naučimo da razmišljaju, da donose sopstvene zaključke, da uočavaju procese, a onda je to pogodno tle za razvoj i primenu bilo kojih znanja i veština. Suština prakse i jeste da ne ostanemo zarobljeni u gomili neprimjenjivih definicija. Često, mladi ljudi budu iznenađeni koliko su neki procesi jednostavni za razumevanje kada ih prođu u praksi. Sigurnost, koju na taj način stiču, daje im mogućnost da budu samostalniji i, istovremeno, realniji u procenjivanju svoga rada, što su koraci ka odgovornom donošenju odluka”.

Jelena Bulatović: Radimo na povezivanju mladih kadrova sa najboljim kompanijama

Mladima podrška, Srbiji budućnost

U odgovoru na pitanje šta bi iz svog poslovnog iskustva najradije prenele dolazećim generacijama kao posebno korisno za njihovu buduću karijeru, Ivana Jocić i Elizabeta Mirčevska potpuno su saglasne: za mladu osobu je najvažnije da bude svesna brzih promena u poslovnim okruženju i spremna da se kroz neprekidno učenje i usavršavanje – i sama menja. Naše sagovornice, takođe, ističu da je podrška mladima na tom putu veoma važan segment društvene odgovornosti kompanija u kojima rade, kroz pojedinačne programe, ali i kroz angažman u Srpskoj asocijaciji menadžera (SAM), čije su članice.

Naime, ova poslovna asocijacija angažmanom svojih članova, iskusnih menadžera i stručnjaka iz privrede, kroz raznovrsne programe, pruža podršku mladima da steknu specifična znanja koja će im povećati šanse za zapošljavanje ili da pokrenu sopstveni posao, objašnjava Jelena Bulatović, izvršna direktorka SAM-a. „Radimo na povezivanju privrede i obrazovnih institucija, kao i na povezivanju mladih kadrova sa najboljim kompanijama, gde oni kroz programe praksi ili zajedničkog rada na projektima stiču neophodno prvo radno iskustvo. Posebno uspešnu saradnju imamo sa fakultetima FON i FEFA”.

Asocijacija je uključena i u projekat ICT Hub, koji su pokrenuli Orion Telekom i DNA Communications. „Kroz ovaj projekat podstičemo mlade IT preduzetnike da pokrenu svoj biznis, obezbeđujući im moderne uslove za rad i punu mentorsku, tehničku i infrastrukturnu podršku da svoje ideje realizuju na tržištu”, kaže naša sagovornica. Takođe, Srpska asocijacija menadžera je u saradnji sa Ministarstvom omladine i sporta organizovala sajam praksi i zapošljavanja za najboljih 250 studenata, stipendista Fonda za mlade talente. Na sajmu, koji je održan pod sloganom „Mladima podrška – Srbiji budućnost”, učestvovalo je više od 30 kompanija, članica Asocijacije. „Naš glavni cilj je bio da najboljim studentima omogućimo praksu ili posao i time povećamo šanse da ostanu u Srbiji”, kaže Jelena Bulatović.

Zapošljavanje mladih: Iskustva u praksi

Škole i kompanije koje sarađuju u obrazovanju trogodišnjih zanatskih profila po kooperativnom modelu, slažu se da je razvoj preduzetničkog načina razmišljanja od malena, veoma važan. Istovremeno, to je i poruka mladih koji tragaju za poslom, kao i njihovih vršnjaka koji su ga sami obezbedili, čak i kada su njihovi profesionalni izbori delovali kao nemoguća misija. Iskustva mladih koji su se upustili u preduzetništvo izvan svojih profesija pokazuju da prekvalifikacija u sopstvenog poslodavca zahteva veliku želju i hrabrost da se nešto stvori, ali i da bi taj put bio lakši kada bi se njime krenulo još u školskoj klupi.

Kooperativno obrazovanje
u praksi

Ulaganje u znanje nikada nije skupo

Dosadašnja iskustva u implementaciji trogodišnjih zanatskih profila po kooperativnom modelu ukazuju da, osim škola i kompanija, svoj interes prepoznaju i učenici, kao i da bi model trebalo primeniti i na ostale struke, kako bi se mladi još tokom školovanja bolje pripremili za budući profesionalni život.

Školovanje za trogodišnje zanatske profile do nedavno je bilo na dnu liste želja svršenih osnovaca u Kragujevcu. „Sada, kada je postalo jasno da su to veoma tražena zanimanja i da obezbeđuju brzo zapošljavanje – situacija se promenila”, kaže Siniša Kojić, direktor Politehničke škole u Kragujevcu, koja je u nastavu uvela trogodišnji obrazovni profil bravar-zavarivač po modelu kooperativnog obrazovanja. „U prvoj generaciji primili smo 20 učenika kojima je zanimanje bravar-zavarivač bilo prva želja na listi, a primetno je da se prijavljuje sve više đaka sa natprosečnim uspehom u osnovnoj školi. To znači da ćemo obrazovati sve kvalitetnije kadrove, koji su zaista zainteresovani za taj posao. Imamo i primere da su odlični đaci iz gimnazije prešli na ovaj smer, što ukazuje na promenu u stavovima i mladih i njihovih roditelja”, ocenjuje Kojić.

Ove godine, u Politehničkoj školi u Kragujevcu smer bravar-zavarivač pohađaće 60 učenika prvog i drugog razreda, uz podršku 10 kompanija sa kojima je škola sklopila ugovor o obavljanju praktične nastave. Neka od tih preduzeća su tradicionalni partneri škole, poput Zastave, a sada Fijata. „Ali imamo sve više ugovora sa novim kompanijama, koje su na osnovu dugoročnih planova procenile da će im ovi kadrovi nedostajati i spremne su da ulažu u njihovo obrazovanje”, ističe Kojić.

Podsticanje inicijative za nove ideje

Preduzeća se ugovorom obavezuju da praktikantima obezbede stipendije ili naknadu za prevoz i topli obrok. To su, po mišljenju našeg sagovornika, relativno mala ulaganja, kada se ima u vidu da se kroz radnu praksu učeni-

Siniša Kojić: Imamo sve više ugovora sa novim kompanijama, koje su spremne da ulažu u obrazovanje deficitarnih kadrova

ci osposobljavaju još tokom školovanja za obavljanje konkretnih poslova, a kompanije među njima mogu da odaберu najbolje i tako obezbede kvalitetan kadar na duži rok. Direktor Politehničke škole ističe da se prilikom izbora preduzeća vodi računa da su uspešna i da imaju ugovorene poslove za duži period. „To nam je važno radi kasnijeg zapošljavanja naših učenika. Mada, ovaj profil je svuda deficitaran, a posebno u našem regionu, gde se u poslednjih deset godina nisu školovali ni bravari, ni zavarivači”.

Naš sagovornik napominje da su u školi i ranije nastojali da uvedu profile koji su deficitarni na tržištu, ali u tome nisu uspevali zbog neodgovarajuće upisne politike i nezainteresovanosti učenika za zanatska zanimanja. „Kada je GIZ pokrenuo modernizaciju zanatskih profila kroz projekat reforme srednjeg stručnog obrazovanja – dobili smo zamajac. Kragujevačke kompanije uključile su se u projekat od samog početka, ukazujući koje su to kompetencije potrebne u kreiranju profila bravar-zavarivač, pa do ogra-

Kristina Anđelković: Radna praksa u kompanijama prilika je za mlade da se mnogo bolje pripreme za budući profesionalni život

mnog entuzijazma kompanijskih mentora i nastavnika u pripremama za izvođenje nastave po novom modelu”.

Politehnička škola u Kragujevcu sarađuje sa preduzećima u regionu u obrazovanju još nekih deficitarnih mašinskih profila. „Naši partneri su Unior components, Milanović inženjering, Zastava oružje, Fijat, Alfa tehnika, Sunce Marinković, Gorenje, Magneti Marelli, i druge kompanije. Pratimo dešavanja na lokalnom tržištu i planiramo uvođenje još novih obrazovnih profila u saradnji sa privredom. Osim mogućnosti da naši učenici na taj način steknu znanja i veštine koje će im omogućiti brzo zapošljavanje i upoznavanje najnovijih proizvodnih tehnologija, izuzetno nam je važno da, zajedno sa preduzećima, razvijemo kod njih preduzetnički duh. Cilj nije obavezno osnivanje sopstvene firme, jer u mašinskim strukama to zahteva početna ulaganja u opremu od nekoliko desetina hiljada evra, već da se kod njih razviju odgovornost za posao, preduzimljivost i inicijativa za nove ideje koje mogu unaprediti poslovanje. Sa takvim radnicima imaćemo uspešnija preduzeća, a time obezbediti uslove za ukupan ekonomski i društveni napredak”, uveren je Siniša Kojić.

Odgovornost kompanija za odgovorne generacije

Ove školske godine smer bravar-zavarivač upisalo je i 19 učenika u Srednjoj tehničkoj školi „Nikola Tesla” u Sremskoj Mitrovici, koji će u prvom razredu obavljati praksu u školi, a u drugom i trećem u kompaniji Vahali Production Services. Direktorka kompanije Kristina Anđelković smatra da se samo kroz intenzivnu praktičnu obuku mladih još tokom školovanja, mogu obezbediti kadrovi sposobni da se odmah uključe u posao. „Zato smo bez oklevanja prihvatili ponudu škole da obezbedimo praktičnu nastavu u našem brodogradilištu za učenike koji će poхаđati ovaj obrazovni profil. S obzirom da praktična nastava u kompaniji započinje od druge godine, još razrađujemo detalje saradnje. Ali ono što je sigurno, ulaganja u ovakav model s elementima dualnog obrazovanja svakako se isplate. Naša kompanija će biti zadovoljna što ima dobrog, po sopstvenoj meri obučenog kandidata za posao, a učenici što će usvojiti znanja i radne standarde koji će im obezbediti prednost prilikom zapošljavanja, ne samo kod nas, već i generalno na tržištu rada”.

Direktorka kompanije Vahali Production Services ističe da bi kreatori obrazovne politike obavezno trebalo da uključuju kompanije u osmišljavanje nastavnih programa, kako bi se bolje uskladili sa promenama na tržištu i potrebama privrede u planiranju kadrova. „U Vahaliju naročito imamo poteškoća da obezbedimo brodomontere i brodocevare. Starosni prosek u tim strukama sve je nepovoljniji, jer nijedna škola – ne samo u Sremskoj Mitrovici, već u celoj Srbiji – više ne školuje mlade za ta zanimanja. Zato planiramo da od jeseni započnemo sa internom obukom mladih pomoćnika brodomontera, koji trenutno rade sa majstorima”, najavljuje naša sagovornica.

Učenici Politehničke škole u Kragujevcu na praksi

S druge strane, imajući u vidu da se okolnosti i na globalnom i na lokalnim tržištima brzo menjaju, kompanije bi trebalo da podrže kooperativni model obrazovanja, ne samo radi aktuelnih potreba za određenim kadrovima, već i zato što je to značajan segment društveno-odgovornog poslovanja. „Radna praksa u kompanijama prilika je za mlade da steknu realniju sliku o profesiji kojom žele da se bave, šta se od njih očekuje na radnom mestu i da se mnogo bolje pripreme za svoj budući profesionalni život”, ističe Kristina Anđelković.

Lične veštine određuju budućeg radnika

Ulaganje u znanje nikada nije skupo, mišljenja je i Radica Eremić, rukovodilac Centra za stručno osposobljavanje u novosadskoj kompaniji Energotehnika – Južna Bačka. Ova kompanija sarađuje sa Elektrotehničkom školom „Mihajlo Pupin” u Novom Sadu u školovanju učenika koji su se opredelili za

modernizovani obrazovni profil električar. Ovaj profil je prošle godine uveden u domaći obrazovni sistem s ciljem da obezbedi učenicima šire kompetencije u odnosu na slična, usko specijalizovana zanimanja, objašnjava Eremić. Prošle godine upisano je 18, a ove godine 24 učenika na ovaj smer, kojima će tokom drugog i trećeg razreda Energotehnika – Južna Bačka obezbediti kvalitetnu praktičnu nastavu, a onima koji ispune kompanijske kriterijume i posao.

Naš sagovornik ocenjuje da je, suprotno potrebama na tržištu rada i uprkos mogućnostima brzog zapošljavanja, interesovanje mladih za trogodišnje zanatske profile i dalje nedovoljno. Ali, nakon angažovanja GIZ-a, škola i kompanija koje su uključene u kooperativni model obrazovanja na promociji ovih profila, primetni su pomaci ne samo u broju prijavljenih, već i u boljem rangiranju ovih zanimanja i među učenicima koji su ostvarili dobar uspeh u osnovnoj školi. Istovremeno, kompanijama je pružena prilika da mnogo više utiču na kreiranje nastavnih sadržaja, posebno tokom obavljanja praktične nastave u njihovim postrojenjima.

„Za preduzeća je mnogo efikasnije i ekonomičnije da se uključe u dugoročno planiranje obrazovnih profila, jer time podmlađuju radnu snagu kadrovima koji su kvalitetni i osposobljeni da odmah obavljaju radne zadatke koji im se postavljaju”. Istovremeno, dodaje Eremić, izuzetno je važno da se kroz saradnju preduzeća i škola kod mladih razvije sistem vrednosti koji će ih osposobiti da uče celog života. „Za mladog čoveka je veoma bitno da još tokom školovanja usavršava lične veštine koje će ga osposobiti da rešava probleme i zadatke na poslu, jer će ga, upravo, te osobine odrediti kao radnika, pregovarača, timskog igrača, motivatora i lidera. Stvaranjem preduzetničkog duha kod učenika, stvaramo i generacije koje su odgovorne za svoje izbore i u profesionalnom i u društvenom životu”, poručuje Radica Eremić.

Radica Eremić: Stvaranjem preduzetničkog duha kod učenika, stvaramo i generacije koje su odgovorne za svoje izbore

Iskustva učenika koji su pohađali praktičnu nastavu u kompaniji "Robert Bosch d.o.o."

Srednjoškolci u svetskoj fabrici

Kako izgleda kada se nastava iz školske klupe preseli u modernu, svetsku fabriku? Ovo su iskustva iz „prve ruke“ trojice srednjoškolaca, od kojih su dvojica, u slobodno vreme, šahisti i fudbaleri, a treći je u juniorskoj kik-boks reprezentaciji. Zajednička im je odluka da se školuju za industrijskog mehaničara.

Od prošle godine u Tehničkoj školi „Milenko Verkić Neša“ u Pećincima učenici pohađaju trogodišnji obrazovni profil industrijski mehaničar, za koji se nastava realizuje u saradnji sa kompanijom "Robert Bosch d.o.o.". Ovo preduzeće je, uz pomoć Nemačke organizacije za međunarodnu saradnju GIZ, finansijski pomoglo opremanje školske radionice u kojoj će ubuduće učenici prve godine sticati osnovne veštine za rad, a potom ih razvijati na praktičnoj nastavi u samoj fabrici.

Spomenka Rakić, direktorka ove škole, kaže da je za novi profil vladalo veliko interesovanje, jer je atraktivan, a zanimanje deficitarno. Za novi profil se prijavilo oko tridesetak

učenika prve godine ostalih mašinskih smerova, a uspelo je da ga upiše 10 najboljih. Oni su prošle godine, tokom svoje druge godine školovanja, u školskim klupama proveli nešto manje od sedam meseci, a tri meseca na praksi u kompaniji Bosch. Naredne godine će provesti dva puta po tri meseca u ovoj kompaniji.

Nastava za mašinom

Među učenicima koji su pohađali ovu praktičnu nastavu su Miloš Đurđević (16), Miloš Tatić (17) i Petar Jovanović (16), koji su upravo završili drugu godinu školovanja za industrijskog mehaničara. Đurđević i Jovanović su se odlučili za ovu profesiju „zato što je cenjena i što obezbeđuje da se lako nađe posao“, a Tatića je motivisalo i to što se u Bosch-u radi na najsavremenijim mašinama.

„Kada sam se opredelio za ovaj smer, roditelji su mi bili presrećni a drugari koji nisu uspeali da ga upišu – pomalo ljubomorni“, iskren je Miloš Đurđević.

Slično izjavljuju i njegova dva druga iz odeljenja. Želja im je da se zaposle u Bosch-u, što će i uspeti ako se dobro pokažu na praktičnoj nastavi i na završnom ispitu, nakon čega bi trebalo da rade na remontu i održavanju mašina.

Tromesečni rad u fabrici im nije teško pao, štaviše, bio im je zanimljiv. „U školi su nas naučili osnovama ovog posla, ali tek kad smo kročili u fabriku shvatili smo šta ćemo zaista raditi u budućnosti. I niko od nas se nije pokajao što se školuje za industrijskog mehaničara“, kaže Petar Jovanović. Po njegovim rečima, na praksi su stekli radne navike, ali i veštinu komunikacije i timskog rada. „Svaki dan smo odlazili u fabriku, oblačili radnu uniformu, u grupama servisirali mašine zajedno sa mentorima,

Učenicima se posebno dopao korektan odnos poslodavaca prema njima, kao i prema zaposlenima, što im je dodatni motiv da svojim zalaganjem obezbede i radno mesto u Bosch-u nakon školovanja

Učenička inicijativa

Tokom prakse u Bosch-u, jedan od učenika škole „Milenko Verkić Neša“ je svojim mentorima, inače inženjerima zaposlenim u ovoj kompaniji, dao predlog kako bi moglo da se dodatno unapredi funkcionisanje proizvodne linije. Predlog je vrlo brzo usvojen, a predlagač nagrađen, što je, kažu praktikanti, za sve dodatni motiv da i ubuduće razmišljaju na takav, preduzetnički, način.

a potom se nalazili na pauzi za doručak i razmenjivali iskustva. Radno vreme nam je bilo šest sati”.

Miloš Tatić dodaje da je kroz praksu shvatio koliko poštovanje radne discipline, uključujući i zahtev da se nakon obavljenog posla alati vrate na svoje mesto, čini rad bezbednijim i lakšim. „Tokom prakse smo se menjali za različitim mašinama, tako da smo naučili da radimo gotovo na svakoj – od struga i glodalice do savremenih 3D, odnosno CNC mašina. Meni je posebno bio interesantan rad u mernoj sobi i ulaznom magacinu, a i ostali praktikanti su bi-

Miloš Đurđević, Miloš Tatić i Petar Jovanović

li u prilici da steknu sliku o tome šta im najviše odgovara”, kaže Tatić.

Korektan poslodavac

Kompanija je praktikantima obezbedila novac za topli obrok, prevoz, ali i stipendije. Osim toga, učenicima

Sve veće interesovanje mladih, ali i kompanija

Spomenka Rakić kaže da se sve veći broj mladih interesuje za profil industrijski mehaničar i ističe sa posebnim zadovoljstvom da su, zahvaljujući GIZ-ovoj kampanji za podsticanje rodne ravnopravnosti pri izboru zanimanja, među njima i – devojčice. Ona napominje i da sve više preduzeća uviđa koristi od ovakve vrste saradnje sa obrazovnim institucijama, pa Tehnička škola u Pećincima pregovara sa nekoliko kompanija o uvođenju novih profila.

se posebno dopao korektan odnos poslodavaca prema njima, kao i prema zaposlenima, što im je dodatni motiv da svojim zalaganjem obezbede i radno mesto u *Bosch*-u nakon školovanja. Miloš Đurđević i Miloš Tatić imaju ambicije da polože nekoliko ispita razlike za četvrti stepen a potom upišu Mašinski fakultet jer, kako objašnjava Tatić, „u *Bosch*-u su mi rekli da, ako želim, mogu uporedo da radim i da studiram”. Petar, pak, želi da se odmah po završetku škole zaposli.

Miloš Đurđević je uveren da i ukoliko ne uspe da upiše fakultet, pred sobom ima perspektivu. Po njegovoj oceni, može da se zaposli u *Bosch*-u ili u drugim fabrikama širom zemlje i inostranstva, jer ova struka je svuda deficitarna, ali i zato što se kroz praktičnu nastavu učenici osposobljavaju da mogu odmah da primene stečena znanja.

Učenje i rad nisu naporni, kažu ovi mladi ljudi, koji uporedo sa pohađanjem nastave u školi i prakse u *Bosch*-ovoj fabrici imaju vremena i za brojne hobije. Miloš Đurđević i Petar Jovanović se bave i fudbalom i šahom, a Miloš Tatić je u juniorskoj kik-boks reprezentaciji.

Posao u profesijama koje nisu deficitarne

Znam da ću uvek naći rešenje

Opređeljivanje za profesiju koja je trenutno tražena na tržištu, nije garancija za zapošljavanje ako se mlad čovek u njoj ne prepoznaje. S druge strane, izbor zanimanja za koja se poslodavci ne otimaju, nije garancija za neuspeh. Najveći poraz za mlade je stav da je neko dužan da im obezbedi posao, pokazuje iskustvo četvoro njihovih vršnjaka, koji su zahvaljujući drugačijem načinu razmišljanja sami obezbedili egzistenciju. U tome su uspeali uprkos uverenju većine da su njihovi životni izbori nemoguća misija.

ANA ANIĆ

**Kad prihvatiš neizvesnost,
počneš drugačije da razmišljaš**

Ana Anić upisala je medicinu sa idejom da odmah počne nešto da radi u toj oblasti, jer veruje da se u životnim situacijama uvek mnogo više nauči nego iz udžbenika. Njen entuzijazam mimo utabanih pravila nisu delili ni fakultet ni porodica, pa je počela da volontira na onkologiji, kao socijalna podrška deci oboleloj od leukemije. „To me je s jedne strane zadržalo na fakultetu a s druge udaljilo, jer sam ušla u oblast psihosocijalne podrške i edukacije. Ono što sam neformalno saznala i naučila možda je bilo presudni-

je za moj sadašnji posao nego znanje koje sam stekla na fakultetu”.

Ana je beli mantil zamenila mentorstvom studentima na praksi u Centru Inventiva – u projektu profesionalne orijentacije, radila je na uspostavljanju karijernih info-centara, a sada je uključena u projekat jedne međunarodne humanitarne organizacije. „Iskustvo koje sam stekla u Inventivi dovelo me je u poziciju da dobijem takvu priliku. Naučila sam da se uhvatim u koštac sa novim stvarima i da stalno učim, a čini mi se da to nedostaje većini mladih ljudi – spoznaja da mnogo toga funkcioniše van zadatog okvira. Kada to shvatiš, lakši je i put da nađeš posao. Druga važna stvar je saznanje da ćemo teško biti dobri u nečemu što ne volimo i u čemu se ne prepoznajemo”.

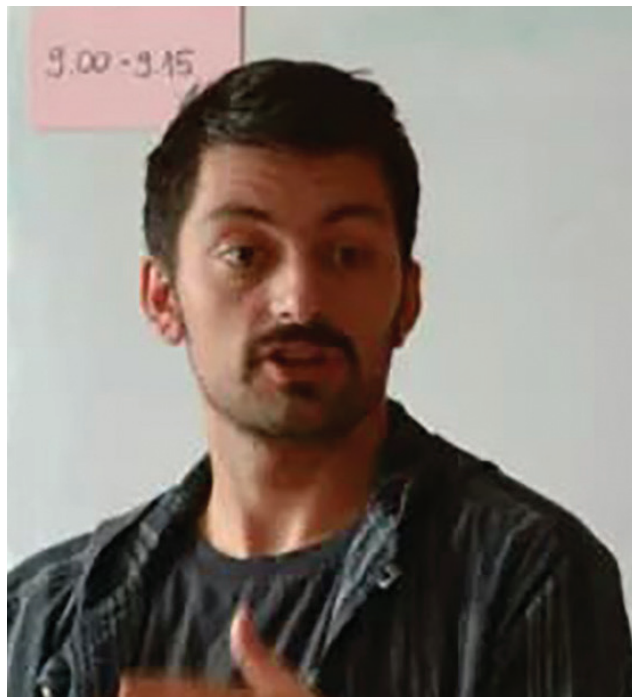
Ana nije imala velikih kriza, čak i kada je bila bez posla. „A bilo je takvih situacija. Ali kada prihvatiš neizvesnost, onda počneš drugačije da razmišljaš i tražiš drugačija rešenja – ne zakopaš se jednom idejom, već shodno situaciji tražiš šta možeš drugo da uradiš. Tada sam se trudila da pronađem gde mogu da volontiram, jer i to je način da drugi prepoznaju u tebi vrednost. Važno je da se ne ućauriš, da tražiš rešenja i po cenu da ne uspeš. Iz neuspeha se mnogo nauči, bez takvog iskustva nema ni pravog samopouzdanja. Mislim da je za mlade najporaznije kada veruju da neko nešto treba da im da i da to treba da dobiju na gotovo”.

S druge strane, oni s kojima mlad čovek može da deli svoja uverenja najveća su podrška. „Kada sam ušla u krug ljudi koji slično razmišljaju, imaju entuzijazma da i dalje uče i znaju da prepoznaju mladu osobu koja je spremna na to – taj mikrosvet je ogromno ohrabrenje da napraviš i one korake na koje se, možda, ne bi usudio”. Ana kaže da ne strahuje pred budućnošću, jer veruje u svoje dosadašnje iskustvo i zna da će uvek naći rešenje. „Hrani me ono što smo uspeali da postignemo u podršci mladima, a podstiče ideja da još mnogo može da se uradi kako bi shvatili koliki je potencijal svako od njih i koliko snage imaju”.

BRANISLAV ĐORĐEVIĆ

Rešio sam da se sam izborim za svoju karijeru

Branislav Đorđević se pri izboru profesije odmah suočio sa dva paradoksa. Prvo, u vreme kada se svi žale kako mladi nisu zainteresovani ni za šta, on je imao toliko interesovanja da je dočekao kraj gimnazije bez odgovora šta dalje. Nakon razgovora sa psihološkinjom u školi, koja se bavila profesionalnom orijentacijom, došli su do zaključka da njegova interesovanja najbolje može da objedini psihologija. Osim toga, početkom dvehiljaditih, budućnost u Srbiji delovala je obećavajuće, pa i perspektiva budućeg psihologa. „Govorilo se da je psiholog potreban svuda i prijavljivalo se mnogo više kandidata nego što su fakulteti mogli da prime”. Tu se Branislav suočio s drugim paradoksom. „Iako se prognoze o masovnom zapošljavanju psihologa nisu pokazale kao tačne, jeste procesna moje psihološkinje da je to pravi poziv za mene”.

Branislav je studirao psihologiju u Nišu, a njegov diplomski rad – o psihologiji muzike i muzičara – obezbedio mu je ponudu da započne akademsku karijeru. To je bila sigurna i utabana opcija, ali... „Uporedo sam se bavio i praktičarskom edukacijom i pohađao različite seminare u vezi sa radioničarskim pristupom radu, kao i edukacijom za grupnu psihoterapiju”. Zatim je usledila odluka da se zbog privatnih razloga, zvanih ljubav, preseli u Beograd, a ubrzo i da se u svojoj profesiji opredeli za put praktičara i edukatora.

Pohađajući različite edukativne treninge i radeći kao volonter i trener, uključio se i u projekat profesionalne orijentacije u Centru Inventiva, gde je danas koordinator Centra za lični razvoj. Sarađuje i sa Centrom E8, gde vodi obuke za prevenciju nasilja, a bavi se i psihoterapijom kroz psihodramu, kao terapeut u superviziji. Kada se sve te aktivnosti prevedu na jezik novca, znači da Branislav svoju egzistenciju obezbeđuje konsultantskim radom na projektima.

Cena takvog izbora je finansijska nesigurnost, „pa moraš stalno da radiš više poslova, jer je to jedini način da opstaneš. Ali od početka sam hteo da se sam izborim za svoju karijeru, tako da s podrškom ili bez nje, nisam imao izbora osim da istrajem. Shvatanja koja preovlađuju kod nas ne idu na ruku takvom pristupu, jer pod podrškom se gotovo uvek podrazumeva da ti neko nađe posao 'preko veze'. Meni je to bila najveća motivacija da nastavim da pokušavam, uprkos takvom sistemu vrednosti”. Bane je uveren da će kvalitet programa, koje Centar Inventiva kreira, obezbediti dodatno širenje aktivnosti i planira da u okviru Centra razvije i svoju psihoterapeutsku praksu. „To je moja prva ljubav, poziv za koji sam stvoren i kojim planiram da se bavim celog života”.

DRAGANA ZMIJANAC

Doviđenja novinarstvo, dobar dan preduzetništvo

Dragana Zmijanac nedavno je ušla u najodgovorniji preduzetnički poduhvat: roditeljski. Trenutno se obučava u savladavanju veština koje prolazi svaki roditelj početnik – kako se efikasno izboriti sa flašicama, pelenama, neprospavanim noćima i protivurečnim lekarskim savetima, ali iza sebe ima jed-

no drugo preduzetničko iskustvo, veoma važno za primenu u budućem vaspitanju. Sama je našla posao. Dragana je partnerka u organizaciji Startit, koja se bavi razvojem tehnološkog preduzetništva u Srbiji, podrškom pri obrazovanju i zapošljavanju mladih u industriji informacionih tehnologija.

Na prvi pogled, posao koji je kilometrima daleko od novinarstva koje je studirala na Fakultetu političkih nauka. Ne baš. Mada se novinarstvom bavila kratko, još tokom studiranja kao volonter u jednoj TV kući, kaže da su joj znanja stečena o tome kako funkcionišu društvo i država u eri informacija i komunikacija, veoma koristila u onome što sada radi – menadžmentu i razvoju poslovanja. Za novinarskom diplomom ne žali. „Kada sam upisivala fakultet nisam imala bilo kakvu predstavu o tome gde ću i kako tražiti posao. Rukovodila sam se trenutnim interesovanjima, s uverenjem da je to samo jedna od stepenica u mojoj karijeri”.

Sledeću je bilo nešto teže savladati. „Prvi plaćen posao dobila sam tako što sam po završetku naprednih dodiplomskih studija u Beogradskoj otvorenoj školi, doslovno ‘bunarila’ način da tu počnem i da radim. Našla sam razloge da se češće pojavljujem, prilike da pokažem šta znam i postavim prava pitanja i ubrzo mi je ponuđen posao. Odatle je sve krenulo”.

A tek stepenica na kojoj je sada. „Najteže je učiniti jedan biznis ili udruženje održivim. Godinama smo radili ono u šta smo verovali, ne razmišljajući da li ćemo jednog dana moći da živimo samo od toga. Organizacija je postala zaista održiva tek nakon više od pet godina volonterskog rada, uz poslove s punim radnim vremenom od kojih smo živeli”.

Najveća podrška i motivacija dolazile su od mentora, „od ljudi koji su taman dovoljno iskusniji od nas da iz drugačije perspektive sagledaju našu situaciju i ohrabre nas”. Da li je, i pored toga, bilo preispitivanja, kriza, razmišljanja da se odustane? „Bilo je. Dešavalo se da padamo od umora pitajući se ima li sve to smisla. Ali u takvim momentima tu su bili mladi ljudi zbog kojih smo sve i radili, čija su nam lica i reči jasno davali do znanja koliko im je značila naša podrška za osamostaljenje”.

MARIJA SREĆKOVIĆ

Nisam čekala posao, sama sam ga stvorila

Marija Srećković je sa poslovnom srećom počela da svo-di račune još tokom studiranja. Mada, način na koji je izabrala fakultet, kaže, nije baš upućivao na osobu koja će se, samo nekoliko godina kasnije, suočiti s realnošću umesto da se pred njom povuče. Prvo je eliminisala profitabilne prirodne nauke. Potom je teška srca odustala od istorije umetnosti pred naletom horor priča o sudbini koja je čeka u Srbiji sa tom profesijom. I psihologija je ispala iz kombinacije, ovog puta zbog pubertetskih bubica da pošto-poto upiše nešto što se razlikuje. I uspela je. „Kada sam saopštila da ću studirati andragogiju, niko u mom okruženju nije znao šta je to”.

Nije mnogo više znala ni Marija, sve do poslednje godine studija, kada je shvatila da bi buduću profesiju trebalo da posmatra iz donekle drugačije, šire perspektive nego što to čine neke njene kolege. „Nažalost, mnogi su nezaposleni i više godina zbog ograničenja koja sami sebi postavljaju, jer veoma usko posmatraju šta je to što bi mogli da rade i ne traže druge opcije”. Oni prosto čekaju da se dogodi čudo i neko im ponudi posao.

„Sama sam kreirala svoj karijerni put i posao kojim se danas bavim jer nisam čekala”. Marija se tokom studija priključila programu profesionalne orijentacije kao volonter, radila je kao trener i mentor, potom bila konsultantkinja na tom projektu, zajedno sa nekoliko koleginica osnovala je udruženje Centar Inventiva, gde sada radi kao koordinatorica Karijernog centra. „Kada sam završila fakultet bila sam svesna da je moje najjače oružje entuzijazam i želja da učim, jer i pored širokog obrazovanja nisam imala praktičnog znanja za bilo koji posao. Najveću podršku u profesionalnom razvoju dobila sam od iskusnijih kolega, koji su cenili moju spremnost da učim i napredujem”.

Marija danas samoj sebi nalazi posao, zahvaljujući sposobnosti da zainteresuje donatore za svoje projekte. „Nemam sigurnu platu, niko mi ne nudi posao na tacni, već u ogromnoj konkurenciji sama moram da se izborim za njega”. Budući da to odudara od preovlađujućeg mišljenja kako se obezbeđuje egzistencija, mnogi je tretiraju kao nezaposlenu, iako ima posla preko glave. Doduše, nije lagodno kada zaredaju negativni odgovori, kada zaspi ne znajući šta će biti sutra, a kamoli za pet godina, ali ona je rešena da stvori uslove da ostane u ovom poslu, jer: „To što radim ispunjava me, daje mi energiju i osećaj smisla kada vidim da sam uspela da ohrabrim mlade ljude da sami stvore svoju budućnost”.

Mladi u potrazi za poslom

Škrta dobrodošlica za osamostaljivanje

Bojana i Dušica rođene su u različitim gradovima, opredelile su se za različite profesije i studirale po različitim nastavnim programima. U potrazi za poslom, zajedničko im je iskustvo da je dobrodošlica za osamostaljivanje mnogo škrtija nego što je izgledalo na početku studija. Obe su uverene da je mladima potrebna dugoročna podrška, koja će ih tokom celokupnog školovanja bolje pripremiti za tržište rada, ohrabriti da preduzmu inicijativu i usmeriti kako da svoj preduzetnički poduhvat razviju u stabilan posao.

PRIČA PRVA

Skromnost je od vrline postala prepreka

Bojana, dvadesetšestogodišnja Beograđanka, rado bi naučila sve jezike ovoga sveta, jer veruje da je najveće bogatstvo upoznati što više različitih kultura i ljudi. „Želela sam da se bavim zanimanjem koje će mi to omogućiti i zato sam upisala turizam i hotelijerstvo na Univerzitetu Singidunum”. Tokom studiranja, obaveznu praksu je provela radeći u jednom porodičnom hostelu. „Rad sa ljudima bio je najinteresantniji, a posebno prilika da upoznajem strance i njihov način života i razmišljanja”.

Praksa, ali i različiti usputni poslovi – kojima je morala da obezbedi neophodan novac za život, radeći kao promotarka i hostesa u kafićima i restoranima – učvrstili su je u nekim stavovima, a druge promenili. „Na trećoj godini fakulteta opredelila sam se za turizam, ali u međuvremenu sam u hotelijerstvu prepoznala više mogućnosti za profesionalni razvoj. Istovremeno, uverila sam se da je u obe delatnosti najvažnija dobra komunikacija. Rad je prilika da se isprobaš u različitim situacijama i s različitim ljudima, kako da reaguješ kada se dogodi nešto nepredviđeno... To ne možeš da naučiš iz udžbenika”.

S diplomom ekonomiste u hotelijerstvu i turizmu, Bojana formalno može da konkuriše za različite poslove u obe industrije. „Tokom tri godine konkurisala sam za tridesetak radnih mesta. U hotelima, uglavnom sam se prijavljivala za rad na recepciji, kako bih krenula od početka i mogla da steknem znanje u praksi. U nekoliko hotela pozvali su me na razgovor, ali nakon toga nisam dobila povratne informacije. Kako je proticalo vreme, počela sam da se prijavljujem i za poslove koji nisu usko vezani za moju profesiju, a smatrala sam da bih mogla da se uklopim, ali bez uspeha”.

Uvidevši da je svet škrt u dobrodošlici za osamostaljenje, počela je da razmišlja o tome kako da svetu skrene pažnju na sebe. „Prošle godine pokušala sam da osnujem svoju turističku agenciju, koja bi stranim turistima na jednom mestu ponudila različite sadržaje u Beogradu – od smeštaja, hrane, rekreacije i zabave, do istorijskih obilazaka i kulturnih manifestacija. Međutim, da bih tu ponudu mogla valjano da organizujem i promovišem preko interneta, neophodno je, za početak, između tri i četiri hiljade evra. Taj novac ne mogu da zaradim na usputnim poslovima”.

Ekonomska teorija i kvantitativne metode koje je učila na fakultetu nisu joj, kaže, od velike pomoći u istraživanju tržišta, bilo za pokretanje sopstvenog posla, ili za bolje prikupljanje informacija o kompanijama u kojima bi mogla – i mimo posredničkih agencija – da se prijavi za praksu, volontiranje ili posao. Bojana dodaje da joj nisu u potpunosti jasni ni kriterijumi poslodavaca koji preovlađuju u konkur-

sima za mlade kadrove. „Koliko je realno da osoba do trideset godina stekne sva moguća znanja i veštine u struci i van nje, i višegodišnje radno iskustvo?”

Svesna da produžavanje statusa nezaposlenog podriva samopouzdanje, rešila je da, shodno finansijskim mogućnostima, sama uloži u dodatno obrazovanje, pre svega u usavršavanje stranih jezika. Svoje najveće prednosti prepoznaje u dobroj komunikaciji, sposobnosti za timski rad i spremnosti da uči i na greškama, ali joj teško pada što se u doba napadnog samohvalisanja, skromnost sve manje doživljava kao vrлина.

Smatra da bi joj najznačajnija podrška bila veća otvorenost kompanija u ovoj industriji za različite mogućnosti koje bi početnicima dale šansu da lakše uspostave kontakt i steknu radno iskustvo. Kada bi bila u poziciji da sprovedi mere koje bi mladima olakšale zapošljavanje, odlučila bi se za one koje dugoročno podržavaju njihov razvoj. „Osim primenjivih znanja u nastavnim planovima, trebalo bi uvesti profesionalnu orijentaciju na svim nivoima obrazova-

nja i što više prakse, kako bi mladi, na vreme, bili upoznati sa kretanjima na tržištu”.

PRIČA DRUGA

Mladima je najviše potrebno ohrabrenje

Dušica ima 34 godine i veruje da svako ima svoj životni put na kome treba da istraje. Završila je psihologiju na Filozofskom fakultetu u Nišu, u vreme pre bolonjske reforme visokog obrazovanja. Na fakultetu je imala praksu jedino u oblasti kliničke psihologije i obaveznu dvonedeljnu praksu pre diplomskog ispita, koju je obavila u srednjoj Mašinsko-tehničkoj školi. „Nisam bila u mogućnosti da sama obezbedim praksu tokom studiranja, jer preduzeća gotovo da nisu radila, državne institucije – izuzev Centra za socijalni rad – tada nisu primale volontere, nije bilo nevla-

dinih organizacija, niti bilo kakve podrške neformalnom obrazovanju”.

U međuvremenu, smatra Dušica, mnogo toga se promenilo. „Danas studenti imaju više mogućnosti da se upoznaju sa praktičnim radom i u formalnom i u neformalnom obrazovanju. Informacije o tome su dostupnije, zahvaljujući specijalizovanim sajtovima na internetu i društvenim mrežama”. U niškom Centru za socijalni rad volontirala je dve godine, što je za nju bilo izuzetno iskustvo. Potom je 2012. godine upisala edukaciju za porodičnu psihoterapiju u beogradskom Institutu za mentalno zdravlje i uključila se u GIZ-ov projekat „Profesionalna orijentacija u Srbiji”. Trenutno volontira u niškom Centru za podršku porodici. „Imam sertifikat savetodavca, ali za terapeutsku praksu potrebna je licenca, što zahteva još edukacije. Ipak, na kraju se isplati”.

Na fakultetu nije imala jasnu predstavu o tome kako izgleda raditi kao psiholog na različitim mestima. „Tokom studiranja stekla sam teorijska znanja, a tek kroz rad sam se upoznala sa stvarnim poslom. Tada sam uvidela šta je to što sam naučila, šta treba da ispravim i dopunim i zato sam nastavila da se neformalno obrazujem”.

Dušica je, u međuvremenu, konkurisala za posao u državnim i privatnim školama, kao i u državnim institucijama širom Srbije. Više puta je pozivana na testiranje u Nacionalnu službu za zapošljavanje, ali nikada nije dobila priliku za razgovor s poslodavcima. Razmišljala je i da promeni profesiju. „Međutim, sva dasadašnja iskustva učvrstila su me u uverenju da je psihologija pravi poziv za mene, da je to ono što bih mogla najbolje da radim”.

Ljubav prema psihologiji, studiozan i odgovoran pristup poslu, Dušica sagledava kao svoje najveće prednosti. „Psihologija može da se primenjuje u različitim delatnostima, zato sam spremna da učim nove stvari i u oblastima koje nisu vezane za moju struku, kao i da pitam sve što ne razumem, da priznam greške i učim iz njih”. Njen utisak je da su takve osobine poslodavcima u stranim kompanijama važnije od radnog iskustva, a profesionalno i lično sazrevanje pomoglo joj je da stekne samopouzdanje za neke nove poslovne prilike. „Razmišljala sam o mogućnosti da pokrenem privatni posao – bračno i predbračno savetovalište, podršku roditeljstvu, a možda i da se usavršim u oblasti ljudskih resursa i ponudim kompanijama usluge karijernog savetovanja”.

Podrška koja je njoj potrebna na tom putu, jeste da u svojoj sredini ima više mogućnosti za edukaciju – od pisanja projekata, preko usavršavanja u oblasti ljudskih resursa, do sticanja najvažnijih preduzetničkih znanja i veština. „Kada bih mogla da kreiram mere za podršku mladima, posebno bih insistirala na edukaciji za preduzetništvo, koja bi ih podsticala na inicijativu i ohrabrila ih. Nisu rešenja kratkotrajni treninzi, već kontinuirana edukacija koja bi pratila njihov razvoj – jer i kada započnu posao – mladima je potrebna podrška dok ne stanu na svoje noge”.

Zašto je važan preduzetnički način razmišljanja još u školskoj klupi

Tvorci svog uspeha

Razvoj preduzetničkog duha još tokom školovanja trebalo bi da bude jedan od prioriteta naše države, misle Dragana Pilipović i Ivana Bojović-Šević, dve hrabre mlade žene koje su se otisnule u preduzetništvo izvan svojih profesija i „prekvalifikovale” u sopstvene poslodavce.

Dragana Pilipović je vlasnica Tabanice, brenda udobnih kožnih sandala unikatnog dizajna. Preduzetništvom nije počela da se bavi iz nužnosti, nego da bi ostvarila svoju dugogodišnju želju – izradu sandala u kojima bi se oni koji ih nose osećali kao bos, a istovremeno dobro zaštićenih nogu. U ovaj poduhvat je zakoračila baš u Srbiji, mada je dugo godina živela u inostranstvu.

Detinjstvo je provela u Kini, gde je pohađala rusku školu. Potom se preselila u Rusiju i diplomirala ruski i engleski jezik. Radila je pet godina kao prevodilac, a zatim u turizmu, i to organizaciju individualnih putovanja po celom svetu – poslovnih, luksuznih, avanturističkih, tematskih, u svrhu obrazovanja, lečenja... Veoma ju je ispunjavao taj posao, ali shvatila je da u Rusiji „privremeno” živi već dve decenije, te da je vreme za povratak u Srbiju.

Ovde je radila više od tri godine u jednoj velikoj i poznatoj kompaniji. Međutim, pošto, po sopstvenim rečima, nije osoba za rad u korporacijama, krajem 2014. godine ostala je bez posla. Kada je posle toliko vremena pretrpanog obavezama, konačno, mogla detaljnije da razmišlja o svojoj dugogodišnjoj ideji da proizvodi sandale – vrlo brzo je preduzela korake da je i realizuje.

Presudna je želja

Za preduzetništvo je potrebna hrabrost i velika želja da nešto stvorite, ističe Dragana. „Naravno, neizostavno je i odgovarajuće znanje o onome čime ćete se baviti, kao i početni kapital, ali presudna je – želja. Kada imate želju, sve prepreke lako savladate. Pomoglo mi je i to što sam se školovala u Rusiji, gde sam stekla naviku da se stalno usavršavam i radim na sebi. Glavna crta njihovog mentaliteta je težnja ka uspehu, ali ne isključivo radi materijalnog bogatstva, već u cilju ličnog razvoja i napretka”.

Zato je počela da uči o obućarskom zanatu, o materijalima, kao i kako voditi preduzeće, uspešnu marketinšku kampanju... Učila je preko interneta, ali i tokom brojnih sastanaka sa ljudima iz struke. Tako je i upoznala obučara koji je mogao da realizuje njenu ideju i započela je proizvodnju sandala specifičnog oblika, u različitim bojama. U početku

se suočila sa nestašicom kvalitetnih materijala, ali uspela je da ih pronađe u inostranstvu. Iz toga je izvukla pouku – sve se može, kad se hoće.

Tabanica je imala premijeru na tržištu početkom juna na Mikser festivalu, a potom je prikazana javnosti i na izložbi mladih dizajnera u Mikseru (Savamala Design Expo). „Interesovanje je bilo veliko, što mi je dalo podstrek za dalji rad,

Dragana Pilipović: Za preduzetništvo je potrebna hrabrost i velika želja da nešto stvorite

Sandale "Tabanica"

Ivana Bojović-Šević:
Sama sam odgovorna za
poslovne odluke, bilo
dobre ili loše

jer sam u početku sumnjala da je ovaj oblik obuće moja fiks ideja i da se, možda, drugima neće svideti. Ispostavilo se da nije tako”, kaže Dragana. Ona trenutno radi na pripremi novih proizvoda pod svojim brendom i planira izradu sajta, kako bi svoje sandale ponudila i na stranim tržištima i obezbedila ne samo veće, nego i stabilnije prihode, pogotovu tokom zimske sezone kada ovde pada interesovanje za letnju obuću.

Za sada joj dobro ide. Otežavajuća okolnost pri otpočinjanju posla u Srbiji su dažbine i nameti koji su za mali biznis jako visoki, kaže vlasnica Tabanice, ali dodaje da je uz upornost, viziju i dobre saradnike uspeh moguć. „S druge strane, u mom poslu prednosti su veliki broj dobrih majstora i mogućnost organizovanja kvalitetne proizvodnje. Teže je obezbediti plasman, jer to zahteva posebna marketinška znanja i odgovarajuća finansijska sredstva, a u Srbiji su malo dostupne informacije o raznim državnim i evropskim vidovima pomoći za samozapošljavanje. Mislim da bi, zato, trebalo da kao društvo radimo na sticanju različitih preduzetničkih veština od najranijeg uzrasta – u školama”, uverena je Dragana Pilipović.

Slikarka u poslastičarstvu

Ivana Bojović-Šević po profesiji je slikarka, a radila je kao profesorka crtanja i slikanja i nastavnica likovne kulture u školi. Kada je ostala bez posla, odlučila je da obezbedi egzistenciju za sebe i porodicu radeći ono što voli, i od toga živi već četiri godine. Razlika je u tome što umesto na slikarskom platnu, sada umetnička dela kreira na tanjiru, u svojoj manufakturi za proizvodnju slatkiša pod nazivom Fini.

Proizvodnju kolača započela je u maloj kuhinji u stanu u kojem je živela, promovišući ih preko Fejsbuka. „Kada sam se upustila u ovaj poduhvat, bila sam svesna da će uspeti –

ljubav prema poslu koji radim i veliki trud na kraju uvek daju rezultate”. Sada ima svoju prodavnicu, a kolače prodaje u još nekoliko ugostiteljskih objekata u gradu.

„Na početku nisam imala jasno razrađen biznis plan, ali znala sam da ovo mora uspeti. Kvalitetan proizvod je najbolja reklama – u to čvrsto verujem. Marketing jeste važan, ali on ne sme biti prazna priča. Najbitniji je kvalitet vašeg proizvoda, a potom prezentacija i ambalaža”, smatra Ivana.

Saznanja o ovom poslu vlasnica manufakture Fini sticala je „oduvek”, učeći od bake, majke, komšinica... „Kada vas nešto zaista interesuje, izvora ima dovoljno – tu su knjige i internet, ali i isprobavanje i eksperimentisanje”. U nameri da ponudi nešto drugačije, Ivana je rešila da se specijalizuje za određene vrste kolača, usavršavajući se u njihovoj proizvodnji i tražeći najkvalitetnije sastojke. Tako, na primer, fil za krempite pravi od specijalne vrste vanile, intenzivnog, slatkog ukusa i mirisa, koja dolazi sa ostrva Reunion. No, i pored ovog zanimljivog sastojka za krempite, najtraženiji kolači su i dalje raznobojni francuski makaroni, koji su izazov mnogim poslastičarima.

Mušterija ima, bilo da su u pitanju pojedinačni sladokusci ili firme koje organizuju proslave. Dok se posao razvija, Ivana nastavlja da ulaže u alate, opremu, ambalažu, ali ne zaboravlja i da je važno konstantno ulagati u edukaciju radi unapređenja kvaliteta. Nekadašnja nastavnica u školi, a sada preduzetnica, smatra da je za mlade najvažnije da shvate da je prošlo vreme kada je diploma garantovala posao. „Osiromašena država svakako ne može puno da ponudi, zato je bitno da kroz sve vidove obrazovanja razvijamo preduzetnički duh”. A kada se uđe u preduzetničke vode, posao ne treba da se „odrađuje”, već da se vredno radi sa puno ljubavi i entuzijazma, poručuje Ivana Bojović-Šević.

RAST I ZAPOS

KLJUČNE PORUKE INSTITUCIJA, KOMPANIJA I MLADIH O TOME ŠTA JE PREDUZETNIČKI NAČIN RAZMIŠLJANJA U CILJU ODRŽIVOG EKONOMSKOG RAZVOJA I ZAPOSŁJAVANJA

Inicijativa da se političkim dijalogom unaprede
postojeće i bolje planiraju buduće aktivnosti za
rast i zapošljavanje

Zajednička vizija da se kroz sve preduzete mere i oblike
saradnje omogući mladima da se njihov glas čuje, da se
iskažu i ojačaju kapaciteti za profesionalni razvoj

Odlučnost da se energija, znanje i iskustvo
partnera na svim nivoima ujedine s ciljem da se
nađu prava rešenja za rast zaposlenosti

Saradnja partnera u kojoj će svaki
korak u podršci mladima biti mali
preduzetnički poduhvat

Državne mere koje će bolje pozicionirati mlade ne samo
kroz strateška dokumenta, već i sa stanovišta konkretnog
mladog čoveka

Efikasne lokalne politike za zapošljavanje mladih, sa
rezultatima primenjivim u nacionalnom dijalogu

OŠLJAVANJE

Obrazovanje koje će osposobiti mlade da preuzmu inicijativu i odgovornost za svoje životne i profesionalne izbore

Spremnost kompanija da podele odgovornost sa drugim partnerima u boljoj pripremi mladih za prelazak u svet rada

Inicijativa i hrabrost da u preduzeću u kojem si na praksi predložiš ideju za poboljšanje poslovanja

Uočavanje prilika da pokažeš šta znaš i postaviš prava pitanja

Sposobnost da svaku promenu sagledavaš kao mogućnost za razvoj, inovaciju i uspeh

Istrajnost u stavu da sam izgradiš karijeru, uprkos uveravanjima većine da je to moguće samo „preko veze”

Velika želja da nešto stvoriš, hrabrost da preuzmeš odgovornost za svoje odluke

Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju GIZ (*Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH*) nudi širok spektar usluga u oblasti međunarodne saradnje za održivi razvoj. Organizacija broji preko 16.400 zaposlenih. Sa više od 50 godina iskustva u različitim oblastima, uključujući ekonomski razvoj i zapošljavanje, energetiku, pitanja životne sredine, kao i mir i bezbednost, obim poslovanja u 2014. godini premašuje dve milijarde evra. Kao nemačko savezno preduzeće, GIZ podržava Nemačku vladu, posebno Savezno ministarstvo za privrednu saradnju i razvoj (BMZ), i klijente iz javnog i privatnog sektora u oko 130 zemalja sveta u postizanju njihovih ciljeva u oblasti međunarodne saradnje. U tom cilju, GIZ radi zajedno sa svojim partnerima na razvoju efikasnih rešenja koja ljudima nude bolje šanse i dugoročno poboljšanje uslova življenja.

(Brojke na dan 31. decembra 2014. godine)

IZDAVAČ

Deutsche Gesellschaft für
Internationale Zusammenarbeit
(GIZ) GmbH

SEDIŠTE ORGANIZACIJE

Bon i Ešborn, Nemačka

Projekti “Podsticanje zapošljavanja
mladih” i “Reforma srednjeg
stručnog obrazovanja u Srbiji”

Kursulina 33
11000 Beograd, Srbija

IZDANJE

Septembar 2015. godine

ŠTAMPA

Biznis&Finansije
Beograd, Srbija

DIZAJN I PRELOM

Biznis&Finansije
Beograd, Srbija

TEKST

Biznis&Finansije

GIZ JE ODGOVORAN ZA SADRŽAJ
OVE PUBLIKACIJE.

IZDANJE PUBLIKACIJE OMOGUĆILO
JE NEMAČKO SAVEZNO
MINISTARSTVO ZA PRIVREDNU
SARADNJU I RAZVOJ (BMZ)

**Deutsche Gesellschaft für
Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH**

GIZ YEP projekat
GIZ VET projekat
Kursulina 33
11000 Beograd
Srbija

T +381 11 24 33 362
F +381 11 24 15 928
E giz-edu@giz.de
E giz-yep@giz.de
I www.giz.de